

2

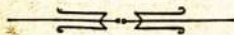
U.S. DEPARTMENT OF THE INTERIOR
BUREAU OF LAND MANAGEMENT
WASHINGTON, D. C.
No. 4, vol. 1.

1938.

ŽVAIGŽDĖ = The STAR.

A LITHUANIAN QUARTERLY PUBLICATION, PUBLISHED BY A. MILUKAS & CO. AT 3654 RICHMOND STREET, PHILADELPHIA, PA. YEARLY SUBSCRIPTION \$2.00, SINGLE COPY 50c.

Spaliu m. == October, 1938



Entered as second class matter at the Philadelphia Post Office under
Act of March 3, 1879.

STATEMENT OF THE OWNERSHIP, MANAGEMENT, CIRCULATION, ETC., REQUIRED BY THE ACT OF CONGRESS OF AUGUST 24, 1912,

of Zvaigzde published quarterly at Philadelphia, Pa., for October, 1, 1938

State of New York
County of New York

} ss.

Before me, a Notary Public in and for the state and county aforesaid, personally appeared Rev. A. M. Milukas, who, having been duly sworn according to law, deposes and says that he is the business manager of the Zvaigzde and that the following is, to the best of his knowledge and belief, a true statement of the ownership, management (and if a daily paper, the circulation), etc., of the aforesaid publication for the date shown in the above caption, required by the Act of August 24, 1912, embodied in section 411, Postal Laws and Regulations, printed on the reverse of this form, to wit:

1. That the names and addresses of the publisher, editor,, managing editor, and business manager are:

Name of —	Post Office Address —
Publishers, A. Milukas & Co.	3654 Richmond St., Philadelphia, Pa.
Editor, Julia Pranaitis	3654 Richmond St., Philadelphia, Pa.
Managing Editor, A. M. Milukas	St. Francis Home, Roslyn, L. I.
Business Manager, A. M. Milukas	St. Francis Home, Roslyn, L. I.

2. That the owner is: (If owned by a corporation, its name and address must be stated and also immediately thereunder the names and addresses of stockholders owning or holding one per cent of total amount of stock. If not owned by a corporation, the names and addresses of the individual owners must be given. If owned by a firm, company, or other unincorporated concern, its name and address, as well as those of each individual member, must be given).

A. M. Milukas, St. Francis Home, Roslyn, L. I.

Julia Pranaitis, 3654 Richmond Street, Philadelphia, Pa.

3. That the known bondholders, mortgagees, and other security holders owning or holding one per cent or more of total amount of bonds, mortgages, or other securities are: (If there are none, so state). None.

4. That the two paragraphs next above, giving the names of the owners, stockholders, and security holders, if any, contain not only the list of stockholders and security holders as they appear upon the books of the company, but also, in cases where the stockholder or security holder appears upon the books of the company as trustee or in any other fiduciary relation, the name of the person or corporation for whom such trustee is acting, is given; also that the said two paragraphs contain statements embracing affiant's full knowledge and belief as to the circumstances and conditions under which stockholders and security holders who do not appear upon the books of the company as trustees, hold stock and securities in a capacity other than that of a bona fide owner; and this affiant has no reason to believe that any other person, association, or corporation has any interest direct or indirect in the said stock, bonds, or other securities than as so stated by him.

5. That the average number of copies of each issue of this publication sold or distributed, through the mails or otherwise, to paid subscribers during the six months preceding the date shown above is

(This information is required from daily publication only.)

A. M. Milukas, Business Manager.

Sworn to and subscribed before me this September 27, 1938.

(Seal)

Isabelle Staknis

Notary Public.

My Commission Expires March 30, 1940

„ŽVAIGŽDĖ“--BERTAININIS ŽURNALAS.

DVIDEŠIMTI DU METU buvusi savaitiniu laikraščiu „ŽVAIGŽDĖ“. Tris metus ėjusi kaip mėnesinis žurnalas, nuo 1925 m. eina kaip bertaininis žurnalas leidžiamas A. Milukas & Co. B-vės iš Philadelphia, Pa. 3654 Richmond Str. Pavienių „Žvaigždės“ knygų kaina 50 centų, metams prenumerata 2 dol.

SPALIŲ M. — OCTOBER 1938 M.

„AMERIKOS LIETUVIAI XIX SIMTMETYJE“.

7 metų (1884 — 1890) Kronika. Kun.

Burbos dešimtmetis (1889 — 1898).

Amerikos Lietuviai XIX Šimtetyje

(1868—1900)

Iš kun. A. Miluko paskaitų

Tomas I

Pranaičių Julės (su bendraleidėjų ir prenumeratorių) lėšomis
"Žvaigždės" spauda, Philadelphia, Pa.

1938

"AMERIKOS LIETUVIAI XIX ŠIMTMETyje" KNYGŲ

a) bendrleidėjai;

Vyskupas M. Reirys

Kun. Jonas Ambotas

Kun. Juozas Čepukaitis

Kun. Ant. Ežerskis

Kun. B. Gauronskas

Kun. P. Juškaitis

Kun. Jonas Kasakaitis

Kun. M. Kazėnas

Kun. Juozas Karalius

Kun. Juozas Lietuvnikas

Kun. Vitas Martusevičius D. D.

Kun. Norbertas Pakalnis

Kun. Supšinskas

Kun. Juozas Simonaitis

Kun. K. Urbanavičius

Kun. Ignacas Valančiūnas

Kun. Ignacas Zimblis

Bendrleidėjai už kiekvieną penkinę (5 dol.) gauna visų 3 tomų po vieną egzempliorių. Sumokėję 25 dol. gauna po 6 egzemp. 50 dol. po 12 egzempliorių.

b) prenumeratoriai:

Pulk. P. Zadeikis,
Liet. Ats. Washingtone

Pulk. J. Budris,
L. Konsulas N. Y.

Adv. P. Daužvardis, Liet. Konsulas Chic.

J. Simutis Liet. Kons. Sek.

Adv. Jonas V. Andžiulaitis

Adv. F. J. Bagočius

Teisėjas V. Laukaitis

Susivienijimas Lietuvių
Amerikoje

Prel. M. L. Krušas

Prel. Juozas Miliauckas

Kan. Fab. Kemėšis

Kun. Juozas Aleksiūnas

Kun Kl. Batutis

Kun. Jonas Balkunas

Kun, P. Cėсна

Kun. Myk. F. Daumantas

Kun. A. Drazdys

Kun. J. Dubinskas

Kun. J. Inčiura

Lietuvos Tėvai Jezuitai
Lietuvos Tėvai Dominikonai
Sv. Pranciškaus Akademija
Šv. Kazimiero Akademija
Dr. Antanas Bacevičius
Dr. A. Kapočius
Dr. Mot. Nasyvys
Dr. A. Petrikas
Dr. Bladas Vencius
Dr. Matas J. Vinikas
Vyt. Banaitis,
Liet. pilietybės referentas
Prof. A. Kaunas,
Aušros gim. inspektorius
Inž. P. M. Barzilauskas
Juozas B. Šalūnas
Prof. Kazys V. Banaitis
Inž. Bronius Banaitis
Antanas Mockevičius
Petronė Jurgellutė
Marė Draugellutė
Juozas LeVanda

Kun. A. Jurgutis
Kun. Pranas Juras
Kun. Juraitis
Kun. Dr. Juozas Končius
Kun. Antanas Karužiškis
Kun. Jonas Kartavičius
Kun. J. Kripas
Kun. Ignotas Kelmelis
Kun. Mykolas Kemežis
Kun. J. Klimas
Kun. Kaz. Klevinskas
Kun. Jonas Kinta
Kun. Jonas Laurinaitis
Kun. P. Laumakis
Kun. B. Liubauskas
Kun. V. Masiulis
Kun. J. Misius
Kun. D. Miký
Kun. Pranc. Mockus
Kun. S. J. Norbutas
Kun. Kaz. Paulonis
Kun. Matas A. Pankus
Kun. E. Paukštė
Kun. J. Pikutis
Kun. J. Savulis
Kun. A. J. Sienkevičius
Kun. V. Šimkonis
Kun. Juoz. Skripkus
Kun. J. Šukevičius
Kun. Jonas M. Vaišnoras
Kun. Juozas J. Valantiejus
Kun. J. Vaitiekūnas
Kun. Petras Vanagas
Kun. Pr. Vasiliauskas
Kun. Vasys
Kun. Al. Zukauskas

(Iš 1938 m. "Žvaigždės" N1)

Šitame "Žvaigždės" žurnalo numeryje rasite kelis skyrius iš knygų "Amerikos Lietuviai XIX Šimtetyje." Pirmąjį tų knygų tomą išleisime už poros mėnesių. Kitu jų du tomu atspausdinsime, kaip veik sugaudysime reikalingus dokumentus ir taip pat reikalingą bendraleidėjų bei prenumeratorių skaitlių jų leidimo lėšoms apmokėti.

Autorius (kun. Milukas) nusiskundžia ir bereikalingais apsunkinimais. Nekurie tautiečiai leidžia daryti nuorašus iš dokumentų, vien autoriui pas juos asmeniai atsilankius.

Tokioje dētoje pasidaro dideli kelionės kaštai, laiko gaišinimas ir pinigų išleidimas... Vienas kitas reikalingas žinias turįs priverčia po kelis mėnesius laukti, kolai pažadėjimą išpildo, prie dokumentų prileidžia.

"Amerikos Lietuviai XIX Šimtetyje" pirmojo knygų tomo kaina \$3.50; užmokant iškalno už visus 3 tomus, —prenumerata 5 doleriai. Kurie prisideda su didesniu spaudos lėšų apmokėjimu, bus tose knygoose garsinami bendraleidėjais ir gaus už kiekvieną penkinę visus tris tomus. Garsinsime knygoose ir visų užsismokėjusių prenumeratą vardus.

—"Žvaigždės" Redakcija.

AUTORIAUS ZODIS

Jaunoji Amerika, ir mūsų lietuvių išeivių vaikus neišimant, labai nemėgsta senų raštų ir knygų, ypatingai jei jie ar jos neįsegti į artistiškus apdarus. Senelių ilgus metus branginami lietuviški laikraščiai, rankraščiai tenka ugnelei, kada namuose nauja tvarka įsivyrąja. Ta pati pasaka pasikartoja kone visur, paprastų žmonių ir inteligentų namuose—klebonijose. Seni raštai —“old junk, ancient history,” geriausias naujų tvarkdarių pečiams pakuras. Be pasekmės teko man keliolika metų jį ieškoti pirmųjų Amerikoje spausdintų knygų ir periodinių raštų (“Gazietos Lietuwiszkos,” “Unijos”) kompletų.

Pernai (1897 m.), gavęs savo vieton kunigą, mūsų išmokslinto istorijos tyrinėtojo Dr. J. B. Končiaus padedamas, aplankiau kelioliką namų Mt. Carmel’yje, Šenadoryje, Mahanoy City, Minersville ir jų apygardose.

Vargais negalais po ilgesnių jį ieškojimų pasisekė sugaudyti kelias dešimtis senų laikraščių numerių (“Garso Amerikos Lietuvių,” “Ryto,” “Pennsylvanijos Darbininko”) iš devintosios metų dešimties. Tad ir dabar, šitas knygas leidžiant į žmones, kaip ir rengianties į 1900 metų Paryžiaus parodą su lietuviškų raštų eksponatais, prisieina daugiausiai naudotis žiniomis, ant greitųjų surinktomis 98 ir 99-ais metais ir pagarsintomis knygos “Lietuviai Amerikoje.” Susišėlpimo draugijų ar kitų organizacijų įsikūri-

mą minėjant reikėjo remtis žiniomis, pagarsintomis viršminėtose knygose arba 1911 "Žvaigždės" rašte: "Amerikos Lietuviai Katalikai ir jų Parapijos."

Kas tuose raštuose apleista ar taisytina, šitose knygose paminėjus nurodyta šaltinis: laikraščio, dokumento ar spausdintų knygų vardas. Ant sekančių puslapių, po išvardijimui literatūros, skaitytojas ras knygose vartojamų "sutrumpinimų paaaiškinimą."

Šio pirmojo tomo atspausdinimas labai ilgai nusitęsė, belaukiant nekurių prižadėtų informacijų. Autorius, dėkingas bendraleidėjams ir prenumeratoriams už suteiktą ar žadėtą paramą, randa reikalingu daiktų pareikšti, kad žadėjusieji vieną kitą įvyki nušviečiančius dokumentus paskolinti, turėtų tą savo pažadėjimą vardan teisybės išpildyti. Atidėliojant žadėtas informacijos mėnesiai ir metais tik trukdoma visas spaudos darbas ir galų gale tie nenušviesti faktai paliks pagerbti vien tylėjimu. Atsakomybės už dokumentais neparemtų faktų užtylėjimą autorius neprisiima.

27.II.'38

AMERIKOS LIETUVIAI XIX ŠIMTMETYJE.

I. PIRMOJO TOMO INTALPA.

I. Jungtinių Valstybių ateivybės biuras apie lietuvius. Kiek pinigų išeiviai išvežė iš Lietuvos? Knygų "Amerika" autorius apie išeivių padarytąją tėvynei skriaudą ir naudą. A. Jakštas 1903 m. apie išeivijos įtaką Lietuvos žmonių tautinei sąmonei. Ateivybės biuro statistika apie lietuvių ateivių išmokslinimą. Rusų valdžios atsakomybę už Lietuvos žmonių tamsumą pripažįsta rusas juristas-rašytojas grafas Leliva. Jo veikalas rusų ir lietuvių kalboje.

II. Išeivijos pradžia. "Lietuviai Amerikoje" knygoje klaidingų žinių priežastis. Kun. Strupinskas. Ateivių vargai pasak "Aušros" korespondentų. 1903 m. Dr. Šilupas apie savo vargus. "Pittstono Lietuvių Is-torija", apie lietuvius Pensylvanijos miesteliuose.

III. Organizuotės pradžia. Kunigų Končiaus ir Juškevičiaus vargai su lenkais bendroje Shamokino parapijoje. Šenadorio lietuvių šv. Kazimiero parapija. "Gazietas Lietuviška" ir "Aušra" apie šenadoriečių vaidus ir bylas su lenkais ir lenkininkais prasidėjusius 1877 metais. "Lietuviai Pensylvanijoje" apie tas bylas, sudrutinusias Amerikos lietuvių pasiryžimus. Brolis Augustinas susipratusių lietuvių vadas ir tautinės sąmonės palaikytojas. New Yorko (1881-4) ir Brooklyno (1882) bendrose parapijose įvykiai sustiprina lietuvių tautinį susipratimą. Lietuvių darbininkų reakcija prieš lenkininkus. "Vienybė Liet." pašlepia biznierių polonizmo skleidėjus.

IV. Amerikos lietuviai gina savo tautines teises. Brolis Augustinas. Związek'o Narodowy užnertos rezginės. "Lietuviškų, lenkiškų ir žydiškų socialistų mitingas". Brolio Augustino veikla, Bačkausko propaganda ir "Laisvoji Mintis". Brolis Augustinas, kad sumažinus lenkininkų biznierių įtaką, pataria susivaidinusiems šenadoriečiams įkurti vartotojų krautuvenę. Po ilgų ginčų šv. Jurgio draugijos nariai įsteigia tokią krautuvenę. Atsikrausčiusio iš New Yorko "Liet. Balso" (N1, 1888 m.) raštas apie "lietuvišką sądarbystos kromą". Krautuvenės likvidavimas. Brolis Augustinas "Wierybės Lietuwnikų" rėmėjas suerzina "Liet. Balso" rašytojus.

V. Pirmojo Amerikos lietuvių rašto 1883 m. „Aušroje“ fotografija. „Aušra“ apie brolių Augustiną, draugijų kurėją ir apie Amerikos lietuvių tautinį susipratimą.

VI. Lietuvis—kun. J. Juškevičia (vilniškis) sukuria šv. Stanislovo parapiją Chicagoje—pirmą ir didžiausią visoje Amerikoje lenkų parapiją. Priverstas pasitraukti jis klebonauja po kun. Koncium šv. Vaitiekaus parapijoje Shamokin'e, Pa., ir čia pastatęs pirmą Pensylvanijos valstybėje bendrą lenkų lietuvių bažnyčią. Šenadoryje lietuviai pasistato šv. Kazimiero bažnyčią, bet parapijos globėjai, klebonui kun. A. Strupinskiui (eks-marijonui) neprotestuojant, įregistruoja teismabutyje parapijos savastį lenkų vardu. Nuolaidaus Strupinsko įpėdinis lenkas kun. A. Lenarkevičius, vien lenkišką kalbą vartodamas pamaldose, sukelia lietuvius. Dažinoję apie tikrąjį savo šventynės stovį lietuviai užbarikaduoja ją, reikalaudami nuo klebono lietuviškų pamokslų ir katekizacijos. Policijai suareštavus „apie šimtą“ lietuvių, iškyla bylų bylos vietos ir apskrities teismuose. Brolis Augustinas suburia vietos lietuvius į šv. Jurgio draugiją—pasekmingesnei kovai su lenkais. Gi per „Gazietą Lietuwiszką“ tas vienuolis sujudina visus Amerikos lietuvius prieš lenkus. New Yorko lietuviai su lenkais ir vokiečiais susiburia į vieną organizaciją—bendrai parapijai įsikurti. Brolis Augustinas Zaica Chicagoje išleidžia pirmas Amerikoje spausdintas lietuviškas knygas „Historia Septiniu Mokitoju“ (1880). Lenkų „Związek N. P.“ bičiuolių užsimojimai. Kun. M. Čižauskas, Dr. Kasakauskas, A Jurgelaitis.

VII. „Aušra“ apie „Gazietą Lietuvišką“ ir septintosios dešimties amerikiečius lietuvius.

VIII. Antano Jurgelaičio antroji korespondencija „Aušroje“ apie Amerikos Lietuvis.

IX. Pirmųjų lietuvių ateivių vargai New Yorke. Jie pėkšti šimtus mylių keliauja darbo ir pragyvenimo ieškodami. New Yorko lietuviai susiburia į šv. Kazimiero susiėlpimo draugiją. Keli žodžiai apie pirmuosius Kazimieriečius. New Yorko lenkų lietuvių parapija ir Allgemeiner Verein. Lietuviai nutraukia sugyvenimo ryšius, lenkams lietuvių kleboną kun. Dutkevičių išsibodėjus ir paskiaus neįvykinus vokiečių Vereino padaryto nutarimo. New Yorko lenkai pasak kun. Kruszko ir H. Nagiel'io — lenkų rašytojų.

X. Septynių metų laikotarpyje (1884-1890), vietoje prarastosios lietuviškos parapijos Šenadoryje, Amerikos lietuviai sukuria 5 vieny lietuvių parapijas. Kun. A. Burba, šenadoriečių lietuvių pakviestas Amerikon, nuskirtas lenkų lietuvių, paskiaus vieny lietuvių parapijos Plymouth'e, Pa., klebonu, 1889 m. rašo "Wienibes Liet." N45 apie tai. Kun. Burbos vargai, Plymouth bendroje lenkų lietuvių šventynėje mėginus sakyti lietuviškai pamokslą, kaip buvo jam įsakęs vyskūpas O'Hara. "Lietuviai Amerikoje" knygų autorius apie kun. Burbos vargus su lenkais. "Lietuviškos Enciklopedijos" rašytojas apie įspūdį Amerikos lietuviams padarytą neklausančių klebono Burbos lenkų parapijiečių. "Wienibe Lietuvnikų" apie kuriamąjį šv. Kazimiero grynai lietuviškos parapijos (Plymouth'e) susirinkimą. Lietuvių parapijos Kingston'e ir Luzerne'je, išaugusios iš plymouth'iskės šv. Kazimiero parapijos. Kun. S. Draugelio "Statistika" ("Tiesos Kelyje") apie tas 3 parapijas.

XI. "Lietuviai Amerikoje" knygos apie pirmuosius Plymouth'o lietuvius ir įkūrimą bendros "lietuviško ir slovėniško gaivalo" parapijos 1882 m. Kun. A. Varnagiris 1886 m. perkeltas iš Freeland'o į Plymouth'ą bendros parapijos klebonu. Antano Pajaujo ir Juozo Paukščio dalininkų bendrovė laikraščiu "Wienibe Lietuvniku" leisti. Kun. A. Varnagiris ir "Susivienijimas Lietuviškų Katalikiškų Draugijų." Chicagiškio Dr. Kasakauskio ir pittstoniškio Andriaus Tepliušo sveika įtaka tos organizacijos kuriamamjame suvažiavime. Kun. A. Burbos įtaka ir pagelba "Vienybei Lietuvnikų." Savaitraštis "Valtis." Burbos—Šliupo vaidai. Jų atgarsis lietuvių ir angliškuose laikraščiuose. "Varpo" rašytojai apie tuos vaidus. Prof. M. Biržiška apie tai. Knygos "Pirmieji Lietuvių Profesionalai ir Kronika" apie tą patį dalyką. Jr. Jonas ir pats kun. Burba apie savo sątikius su "Vienybės Liet." leidėju. "Garsas Am. Liet." ir "Rytas" užtaria kun. Burbą. Mirusiojo kun. Burbos pagerbimas. "Vienybės Lietuvnikų" noras ir Amerikos lietuvių visuomenės nuomonė, kaip tinkamai pagerbti velionį. "Susivienijimo" seimas ir organas "Tėvynė" apie paminklą kun. Burbai. Klebono Burbos įpėdinis. Pirmasai Pittston'o klebonas kun. J. Kolešinskas.

XII. Mahanoy City, Pa., šv. Jurgio parapija. "Žvaigždė" (1911) ir 1892 metų "Vienybė Lietuvnikų" apie tą parapiją, taipgi apie "Saulės" leidėją. Parapijų, klebonų ir draugijų sąrašas. Lietuvių Banko (Merchants Trust Co.) likimas. Tvarka parapijoje ir bylos už tą tvarką.

XIII. 1902 m. "Žinyčia" (N4-5) apie D. T. Bačkauską ir "Saulę." Adv. Dubinskas 1903 m. "Dirvos Žinyne" irgi apie tai. Dr. Kudirka "Varpe" apie Bačkausko įtaką Am-os lietuviams. Klebono Pautieniaus labdarybė.

XIV. Baltimore, Md., šv. Jono parapijos įkūrimas. 1889 m. "Wienibe Lietuwnikų" (N40) apie tos parapijos šventynės nupirkimą ir įrengimą. Pirmieji klebonai. Klebonas Kun. J. Lietuvnikas 1893-1937. Naujos bažnyčios nupirkimas ir pavidimas italams, įsigyjant šv. Alfonso didžiulę šventynę, su namais mokyklai, klebonijai ir seserims mokytojoms. Lietuvos Respublikos valdžiai apdovanojus kun. J. Lietuvniką D. K. Gedemino ordenu Baltimorės miesto Roda pareiškia savo linkėjimus. Baltimorės dienraštis "Sun" gražiai rašo apie pagerbtąjį kleboną ir Baltimorės lietuvius.

XV. Dvasininkus nuduodančiu du vyrų mėgina sukurti "nepri gulmingą nuo Romos" lietuvių parapiją. Jų pasiryžimai niekais virsta. Statistikos rinkikų sunkenybės Baltimorėje. Vietos lietuvių susiėlpimo ir kitokios draugijos, bendrovės, klubai. Marylando valstybės gubernatorius paskelbia Lietuvos nepriklausomybės dieną valstybės švente ir gria lietuvius piliečiu. Laikraštis "Kardas" ir jo leidiniai. Kun. A. Kaupo nekrologas.

XVI. šv. Petro ir Povilo parapijos (Hazleton, Pa.) įkūrimas. Lenkų, jų skandalui nenusisėkus, atsiskyrimas. šv. Kazimiero lietuvių, lenkų, slavokų ir rusinų parapija Freeland'e. Lenkų nenusisėkęs skandalas. Lenkų "nepri gulminga" parapija ir jos klebonas kun. V. Dembskis. 1895 m. "Vienybė Lietuwnikų" apie nepri gulmingo kun. V. Dembskio ir Dr. šliupo nenusisėkusį veikimą. Kun. J. Žebrys 1898 m. "Ryto" N15 apie Dr. šliupo, ex-kunigo Dembskio ir Hođuro, lenkų nepri gulmingojo vyskūpo veiklą. Freelando lietuvių pralaimėjimas.

XVII. Susijungusių Angliakasių prezidentai Lewis ir jo pirmtakūnas J. Mitchell. Amerikiečių čia gimusių anglo-saksų neapykanta. "Lietuviai Amerikoj" knygos ir "Tėvynė" apie Lattimer'o skerdynę ir jos vyriausią aktorių šerifą Martin'ą. Aukos nuskriaustiems pasak "Tėvynė." "Garsas Amerikos Lietuvių" apie "Latimer'o skerdynę" ir amerikiečių ne-sąjausmą. Senadorio ir kitų miestų mass-meetingai ir pašelpa nuskriaustiems. "Garsas Am. Liet." apie skundėjų advokato kalbą teis-mabutyje. Aprašymai liūdininkų pareiškimų, šerifo padėjų brutališkumas. "Garsas Am. L." apie šerifo iš-teisinimą. "Tėvynė" apie šerifo Martin'o bylą. "Sunku ant svieto rasti teisybę, bet visgi reikia įieškoti." "Vienybė Liet." ir jos korespondentai: hazletonietis J. Kazakevičius ir philadelphietis V. Ambrozevičia apie Lattimer'o incidentą.

XVIII. Austro-Vengrijos konsulo pareiškimas. Senadorio bendrojo (lietuvių, rusų, slavokų, lenkų) susirinkimo rezolucijos šv. Jurgio parapijos svetainėje (12 rugs. m. d.). Chicagos, Minersvillė's, Plymouth'o lietuvių pro-

testai. Lattimere nuskriaustiems gelbėti ir ginti Komiteto atsišaukimas. Amerikos angliškų laikraščių pareiškimai.

XIX. Svetimžemiai amerikiečių akyse. Juos niekina čiagimiai amerikiečiai, juos išnaudoja kompanijos. Tippingas "Century Magazine" žurnalo straipsnis apie svetimžemius (foreigner'ius) 1898 m. balandžio mėnesio laidoje. Encyclop. of Social Sciences apie angliakasius

XX. Brooklyno šv. Jurgio parapijos sukūrimas ir pakrikimas. Kenksmingas "Lietuvos Mylėtojų" prisidėjimas su "šv. Traicės parapijos Draugijos" likučiais. 1885 m. "Aušra" apie tos draugijos susirinkimą ir J. Šliupo kalba. Dvikalbis laikraštis—"vaisius negimęs." "Unijos" prospektas. To laikraščio leidėjo ir redaktoriaus (Tvarausko, Šliupo) vargai.

XXI. Naujo "šv. Traicės parapijos draugystės" sekretoriaus (J. Šliupo) užsimojimai. Incidentas su kun. Končium ir Šliupo prašalinimas nuo „Unijos“. Rašte „Lietuviai, ar gerai keliais žengiamo“ Dr. J. Šliupo prispazinimas prie „neprieculmingųjų tautiškų bažnyčių“ nepasisekusio kurimo 1885 ir 1886 metais. "Lietuviai Amerikoje" knygų klaidingas skelbimas—jų autoriaus korespondento prasimanymai. Dr. Totoraitis ir prof. Biržiška apie tų dienų Šliupą. Kun. Končius. "Lietuviškojo Balso" pasirodymas. Lietuvių vaidai. Šernas-J. Adomaitis ir Dr. V. Kudirka apie "L. Balsą." Tvarausko įtarimai ir J. Šliupo atsakymas. Kun. A. Varnagirio veikla su "šv. Traicės par. draugija." 1886 m. "Wienibe Lietuwniku" (N16) apie tą nenusisekusią veiklą. Tautiniai ginčai lietuvių su lenkais priešaušriname laikotarpyje—New Yorke, Brooklyne, Shamokine ir Sheandoah'ryje.

XXII. Tikrasis "lietuviškos parapijos" šenadoryje pobūdis, ne kaip ji atrodė ką tik atvykusiam iš Lietuvos kun. A. Burbai. "Obivateliai" lenkiškumo palaikytojai ir 1890 m. "Vienybė Liet." apie juos. Jų palinkimas lietuvių pusėn, kun. P. Abromaičiui atvykus į Mahanoy City (1888 m.). Lietuvių aukos ir jų fondas, kurį nori gauti New Yorke lietuviai. Ginčai, vaidai, delto kilusieji, užauga, pasididina "Wienibe Lietuwniku" parodžius newyorkiečių vadų plauką—jų nora įsikurti "nepriugulmingą nuo Romos dogmatų" parapiją. Dar labiausiai užsikuria vaidų ugnis, "Liet. B-sui" ir "Wienibe Liet." prapliupus nekultūriniais ginčiais. Šenadorio gaudagrašiai dėka tiems vaidams sugeba pasisavinti viešam reikalui suaukotus grašius.

XXIII. "Lietuviškojo Balso" ir "Wienibės Lietuwniku" chamizmu persisunkusių polemikų pavyzdžiai.

XXIV. SEPTYNIŲ METŲ KRONIKA (1884-1890)

Susišelpimo ir tikiškinės organizacijos Chicagoje, Mahanoy City, New Yorke. Laidėjas Tvarauskas sutaria su J. Šliupu leisti laikraštį "Unija" (1884). Lietuvių Parapijos Pittston'e ir Waterbury'je. "Lietuvos Mylėtojų" draugija "Lietuviškam Balsui" leisti. J. Šliupo nenusisekęs pasiryžimas sukurti "nepriugulmingą nuo Romos lietuvišką parapiją" New Yorke (1885). Lietuvos krikšto 500 metų minėjimas. Antanas Pajaujis ir Juozas Paukštis pradeda leisti savaitraštį "Wienibe Lietuwniku." Susišelpimo draugijos: Brooklyn'e, Chicago'je, Cleveland'e, Mahanoy City, Plymouth'e. Lietuvių (ir lenkų su slavokais) parapija Freeland'e. "Susivienijimo Visų Lietuwninkų Amerikoje" ir "Susivienijimo Lietuviškų Katalikiškų Draugysčių" susikūrimas. (1886) Lietuvių parapijos Baltimorėje ir Hazleton'e (bendrai su lenkais). Susišelpimo draugijos Baltimorėje, Gilberton'e, Mahanoy City, Mount Carmel'yje (1887). Nenusisekęs 6 mėnesių straikas angliakasyklose. Susišelpimo draugijos Ansonijoje, Conn., ir Penn'a miesteliuose: Freeland'e, Hazleton'e, Pittsburg'e, Pittston'e, Scranton'e, Senadoryje, Mahanoy City. Šv. Jurgio parapija Brooklyne (vėliaus pakrikusi). Laikraščio "Saulės" pasirodymas (1888). Susišelpimo draugijos Boston'e, Chicagoj, Pittsburge, Plymouth'e, Shamokin'e ir Senadoryje. Kun. A. Burbos nemalonumai su lenkais parapijiečiais ir lietuvių parapijos įsikūrimas Plymouth'e. Lietuvių Mokslo draugija Baltimorėje. Lietuvių Teatro draugija Plymouth'e, sulošusi teatrą naujos parapijos naudai ((1889). Susišelpimo draugijos Philadelphiaje, Pittsburge ir Wanamic'je. Lietuvių Teatro draugija Mahanoy City. Šv. Antano parapija Philadelphiaje (vėliaus deliai iškilusių vaidų pakrikusi). Vaidai "Susivienijime Lietuvių Amerikoje," 1890 metų seime iškilusieji.

XXV. KUN. A. BURBOS DEŠIMTMETIS (1889-1898)

XXVI. 1890 metų Susivienijimo seime kilusieji vaidai. Anų dienų periodinių ("Varpo") ir vėlesnių leidinių raštai apie tuos vaidus.

XXVII. Sukurtųjų iki 1890 metų parapijų, kultūros draugijų, taipgi išleistųjų knygų sąrašas.

XXVIII. Lietuvių Mokslo Draugija ir jos leidiniai.

XXIX. Priedas. Dr. Kudirkos laišakai Dr. Basanavičiui. J. Matulevičiaus (W. L.) laiškas apie Amerikos lietuvių laikraštį. M. J. Andriukaičio 1889 m. du laišakai M. Jankui apie tą patį dalyką. Kun. A. Burbos raštas "Wienibėje L."—atsakymas Dr. J. Šliupui ir J. Andžiulaičiui. 1890 m. "Wienibės Liet." korespondencija apie Brooklyno-New Yorke lietuvius. Aušrininko Dr. Pietario atvira gromata į p. J. Šliupą ir šitojo atsakymas—apologija ir credo. Lietuvių bažnytinių bylų, į "Corpus Juris" kodeksą patekusių, sąrašas.

AMERIKOS LIETUVIAI XIX ŠIMTMETYJE.

Literatura

Album Pamiątkowy z okazji Złotego Jubileuszu parafii sw. Stanisława K. Chicago, Ill., 1867-1917.

A. a. kun. Juozas Žebrius. Parašė J. B. Išleido autorius. Spausdino "Tėvynė," 1915, New York, N. Y.

1891-1916 Album Jubileuszowy parafii sw. Stanisława, New York, N. Y. (naujos šventynės sukaktuvėse).

Amerika arba rinkinys įvairių faktų ir tt., surinkta V. K. Račkausko, "Tėvynės" redaktoriaus. "Jaunosios Lietuvos" leidinys. Spausdino "Tėvynės" spaustuvė, New York, N. Y., 1915.

Amerikos Lietuviai Katalikai ir jų Parapijos (1911 savaitraščio "Žvaigždės" N15, Philadelphia, Pa.).

Amerikos Lietuvių Katalikų Metraštis 1916 m. Tvarkė ir redagavo kun. P. Lapelis. Išleido Lietuvių Katalikų Spaudos Draugija. "Draugo" spauda, Chicago, Ill. Raštas "Kai kurios Lietuvių Katalikų Parapijos Amerikoje."

Amerikos Lietuvių Kronika, 1808—1903. Iš kun. A. Miluko paskaitų. Pranaičių Julės leidinys. "Žvaigždės" spauda, Philadelphia, Pa., 1931.

Amerikos lietuvių parapijų 1929 metų statistika (kun. Draugelio sutraukta)—"Tiesos Kelije," Lietuvos kunigų organe. Kaunas, 1936.

Amerikos Lietuvių R. Katalikų Susivienijimo Istorija 1886-1936. Parašė prof. kan. F. Kemešis. Išleido Am. L. R. K. Susiv.

Apžvalga — Žemaičių ir Lietuvos Apžvalga. Katalikiškas laikraštis, išleidžiamas draugijos milėtojų savo brolius artojus dėl naudos visiems Žemaičių ir Lietuvos Katalikams. Tilžėje, 1890. Kasztu ir spaustuve O. V. Mauderode.

Atsiszaukimas i Lietuwininkus wiso swieto. Asz ir Lietuwa. (New York, 1885, Jono Szlupo raštas.)

Auszra—Laikrasztis iszleidžiamas Lietuvos milėtojų, Tilžėje spausdinta už pinigus skaititojų "Auszros" pas O. V. Mauderode 1883, 84, 85 ir 86.

"Bostono Lietuviai ir Jų Draugijos Pamario Keleivio (kun. J. Žebrio) raštas 1895 m. "V. L. (p. 180).

Catholic Directory Šiaurės Amerikos hierarchijos metraštis.

Corpus Juris, a complete and systematic statement of the whole body of the law, edited by W. Mack, L.L.D. American Book Co. New York, 1931.

„Dirva“, bertaininis žurnalas pradėjo citi 1898 m., Shenandoah'ryje ir ėjo iki 1903 kun. A. Miluko leidžiama ir vedama. 1903 m. susijungė su Tilžėje ėjusia „Žinyčia“ ir ėjo kaip „Dirva Žinynas“ iki pabaigai 1906 metų. Amerikoje „Dirvos Žinyno“ knygelės buvo pažymėtos „Dirvos“ vardu.

„Dirva,“ savaitinis laikraštis, leidžiamas Ohio Lietuvių Spaudos Bendrovės Cleveland'e, Ohio (6820 Superior Ave.) nuo 1915 metų.

„Dvasiszki reikalai didžiojo New Yorko (valstybės) lietuvių.“ Kun. J. Žebrio raštas. '95 „V. L.“ p. 288-289.

Dziennikarstwo Polskie w Ameryce i jego 30-letnie dzieje. Opracował Henryk Nagiel, Chicago, 1894.

The Encyclopedia of the Social Sciences. The Mac-Millan Co., New Yor, 1937.

Gazietą Lietuwiszka, Rasztas paszwestas del Lietuwnikų Amerikoje, 1879 New York. Iszduotojas M. Twa-ruckas.

„Garsas, laikraštis paszwestas milėtojams tėvynės Lietuvos“, savaitraštis leidžiamas Tamo Astramsko, ėjo Shenandoah, Pa. nuo 13 d. spalį 1892 iki rugsėjo mėn. 1894.

Garsas Amerikos Lietuvių. Savaitraštis, leidžiamas iš Shenandoah nuo 1895 metų. kunigų P. Abromaičio ir J. Žilinsko, nuo 1896 m. daugiau kunigų, paskui Garso Leidėjų Bendrovės—Garsas Publishing Co. 1897 ir pradžioje 1898 metų tas laikraštis turėjo Pittsburghe savo biurą. Nuo 30 d. gegužės 1898 m. perkeltas iš Shenandoah, ėjo iš Minersville, Pa., kun. V. Matulaičio globojamas iki 17 d. lapkričio 1898. Perkeltas į Elizabeth, N. J., ėjo nuo tos dienos (lapkričio 17), leidžiamas naujos bendrovės (iš kunigų: B. Žindžiaus, A. Kaupo, J. Kau-lakio ir M. Šedvydžio). Sustojo ėjęs 1899 m. Nuo 29 d. rugsėjo 1897 m. iki 6 d. balandžio 1898 m. buvo spausdinama „Garso Amerikos Lietuvių“ laida su antgalviu „Pasaulė,“ su biuru Elizabeth, N. J., globojamu D. Brazinsko ir kun. B. Žindžiaus.

Garsas, Lietuvių Romos Katalikų Susivienijimo Ame-rikoje organas, ėjęs Brooklyne, dabar Wilkes-Barre, Pa.

Historya Polska w Ameryce. X. Wacław Kruszyka. Milwaukee, Wis. Drukiem Spolki wydawniczej Kurjera, 1905-8 (13 tomų).

History of the United Mine Workers of America, by Evans Chris. Indianapolis, 1918-1920 (2 tomai).

The History of Trade Unionism, by Webb, Sydney & Beatrice. London, 1920.

A History of American Mining, by T. D. Rickard. New York, 1932.

Instatai Brolystės Lietuvių Nepri gulmingų Ukėsu Kliubo New Britain, Conn. Uždėtas 7 d. vasario, 1897 m. So. Boston, Mass., spauda "Keleivio," Broadway, 1913.

Jaunatvė—gyvenimo pavasaris. Rinkinys biografiškų bruožų iš gyvenimo Dr. J. Šliupo. 1927 m. Spaustuvė "Titnagas," Šiauliai.

Ką lenkai apie lietuvius rašo ir kur yra teisybė—kun. A. Burbos raštas '95 m. "V-bės L." 12-oje numeriu—pradžia N34 (p. 403), pabaiga N43 (p. 512).

Kun. J. Kuro Atsiminimai. Užrašė Kun. Dr. M. Ražaitis. 1937 m. "Amerika" (pradžia balandžio 9-os d. laidoje—iki birželio mėnesio).

Liber Parochiae Lituanorum S. S. Trinitatis in Wilkes-Barre, Pa. (kun. Burbos rankraštis W.-B. parapijos archyve).

"Lietuwiszskasis Balsas." Tas laikraštis yra turtu Lietuvos mylėtoju. Redytojas Jonas Szlupas. Iszeina du syk ant mėnesio. Adresas: Jonas Szlupas, 43 Spring Street, New York." Pradėjo eiti 1885 m.; 1887 m. ėjo maželyčių knygučių pavidale sykj į mėnesį ir rečiau. 1888 metais perkeltas šenadorin, kur 1889 m. pradžioje sustojo ėjš.

Lietuviszkieji Rasztai ir Rasztininkai. Raszlaviszka peržvalga parengta Lietuvos mylėtojo. Kasztai Baltimorės, Md. L. M. Draugystės. Tilžėje 1890.

Lietuviai Amerikoj. Parasze Jr. Jonas. Plymouth, Pa., 1899. Spaustuvėje "S. L. A."

"Lietuvių Balsas į jaunąją kartą Lietuvos didžponių, dvarponių ir bajorų," redakcijos vardu raštas (parašytas A. Jakšto), 1903 m. "Dirvos-Žinyno" N1.

„Laisvoji Mintis“, mėnesinis Iliustruotas Mokslo ir Literatūros Laikraštis, išleidžiamas Bendrovės „Laisvoji Mintis“, Chicago, Ill. ir Scranton, Pa. N. 16. 1911 m. pasirašo Manager A. Olszewski, 3252 So. Halsted St., Chicago, Ill.

Lietuviai! ar gerais keliais žengiamo priekyn? Nuodirdus atsiliepiamas į Iletuviškąją visuomenę Dr. Jono Šliupo. Shenandoah, Pa., spauda "Darbininkų Vilties," 1907 m.

"Lietuvių Kolonijų Istorija Amerikoje raštas, 1923, "Žinyne," išleistame Amerikos Lietuvių Rymo Katalikų Kunigų Sąjungos.

"Maskoliški Laikraščiai" (Grazdanin) apie Amerikos Lietuvius," 1898 m. "Garse Am. L.," N10-12.

Medžiaga Amerikos Lietuvių Bibliografijai, Pranaičių Julės raštas 1923 "Žvaigždės" N01 ir 9.

The Miners' Freedom, by Goodrich, Carter. Boston, 1925.

John Mitchell the Miner, by E. Gluck. New York, 1929.

Motinėlės Draugija. Kun. A. Miluko paskaita. Pranaičių Julės leidinys, "Žvaigždės" spauda. Philadelphia, Pa., 1932.

Newarko lietuvių parapijos fin. sekr. knygos: "Su pamaczu Pono Diewo ir su noru Draugistes Szwięto Jur-gio Prasideio parapija Lietuwiszka Newarkie N. J. po wardu Szwęczausios Szrydies Pono Jezuso Miatuosie 1894 30 diena moiaus. Kniga užwesta per sekr. fin. A. K. Sweetra."

Padėjimas Lietuvių Tautos Rusų Viešpatystėje. Grafo Lelivos sociologiskas paiszinys. Vertė A. Kaupas. Iš-leista kasztais kun. A. Miluko, Garso Amerikos Lietu-vių spaustuvėje, Shenandoah, Pa., 1896.

Paminėjimas 35 metų sukaktuvių nuo įsteigimo šv. Juozapo Lietuvių Rymo Katalikų parapijos Mahanoy City, Pa., rugsėjo 30 d., 1923.

1888-1923. Paminėjimas 35 metų sukaktuvių nuo įsteigimo šv. Juozapo lietuvių parapijos Mahanoy City, Pa.—šv. Juozapo parapijos istorija.

Pergyventos Valandos (Karovjaus Laiškai). Parašė K. A. K(aupas). Lėšomis Lietuvių Katalikų Tiesos Draugijos ir ir Lietuviškų Kunigų Amerikoje. "Žvaigž-dės" spaustuvėje, Shenandoah, Pa., 1906.

Pirmieji Amerikos Lietuvių Profesionalai ir Kroni-ka, t. 1 ir 2. Iš kun. A. Miluko paskaitų. Pranaičių Julės leidinys, Philadelphia, Pa., 1931.

Pittstono Lietuvių Istorija, išleista minint Lietuvių Romos Katalikų švento Kazimiero Parapijos įkurimo 50 metų sukaktį (1885—1935). Išleista šv. Kazimiero parapijos lėšomis, 1935 m.

"Rytas, szejminiszka draugiszka ukiszkas nedėlinis lietuviszkas laikrasztis," pradėjęs eiti 1896 m. vasario 27 d., leidžiamas kun. J. Žebrio, 53 Green St., Water-bury, Conn. Liovėsi ėjęs 27 d. lapkričio 1898 m., kun. J. Žebrių vyskupui iškėlus į New Britain klebonu. Šio

vietininkas kun. P. Saurusaitis, atpirkęs spaustuvę leido "Bažnyčios Tarną," baigusį savo dienas 1900 m. su 19-tu tų metų numeriu.

Suskaityta arba Statistika visų lietuviškų knygų atspausių Prusuose nuo 1864 iki pabaigos 1896 metų. Surašė A. Jonas Zanavykutis (sk. Angrabaitis.—Red.).

„Saulė“ ėmė eiti 1888 m. iškart kaip savaitraštis, paskiaus du kart savaitėje. Leidėjas D. T. Baczkaukas, 439 W. Pine St., Mahanoy City, Pa.

Saulės Kalendorius, 25 m. sukaktuvėse (1888—1913).

"Skaitilus draugysčių liūdią apie tautišką gyvumą Connecticut'o lietuvių." Mažučio raštas ('95 "V. L.," p. 250-251).

Spisok Litovskich i drevne-prusskich knig, izdannych s 1553 po 1891 god. Priloženije k "Sborniku bibliografičeskich materialov dla geografii, etnografii i statistiki Litvy." Sostavil S. J. Baltramaitis. S. Peterburg, Tipografija V. Bezobrazova, 1892.

Suskaityta arba Statistika visų lietuviškų knygų atspausių Amerikoje nuo pradžios Lietuviškos Amerikon emigracijos iki 1900 metų. Suraszė Jr. Jonas. Kasztails fondo Liet. Parodos Paryžiuje. Plymouth, Pa., 1900 m.

Susivienijimo Lietuvių Amerikoje Istorija, išleista S. L. A. lėšomis, "Tėvynės" spauda, 307 West 30th St., New York, N. Y.

šv. Pranciškaus Lietuvių Parapija. 30 metų sukaktuvėms paminėti.

Spaudos Laisvės ir Amerikos Lietuvių Organizuotės Sukaktuvėse. Antra laida, Pranaičių Julės lėšomis, A. Milukas & Co., Philadelphia, Pa., 1926.

šv. Kazimiero Seserų Kongregacija (Mt. Carmel'io parapijos 40 m. sukaktuvių paminėjimui). Parašė Kun. Dr. J. B. Končius, Mt. Carmel, Pa., 1932.

Tėvynės Sargas, mėnesinis laikraštis, paskirtas dvasiškam ir medžiagiškam lietuvių tautos sulaikymui per jos apšvietą. Tilžėje 1896—1904.

Tėvynė, Metal I. Literatūros, mokslo ir politikos mėnesinis laikraštis, Susivienijimo Lietuvių Amerikoje organas, ėjo iš Mt. Carmel, Pa. Rėdytojas J. Jonas (sk. kun. J. Žilinskas—Red.), su tokiau pat antgalviu ėjo 1897 ir 1898 m. iš Shenandoah, Pa. (103 E. Lloyd St.), 1899 m. ėjo iš Plymouth, Pa. Per ištisus 1898 ir 1899 m. "Tėvynė" garsinosi esanti priedas prie Tilžiškio

"Varpo." 1900 m. "Tėvynės," jau savaitinio laikraščio, ėjusio iš Philadelphijos, redaktorius buvo kun. A. Kau-pas ir T. Astramskas.

Tėvynė, savaitinis laikraštis, leidžiamas Susivieniji-mo Lietuvių Amerikoje, eina iš New Yorko (307 W. 30-th St.), nuo 1910 po šiai dienai. Pradėjo eiti iš Bos-tono, Mass., 28 d. sausio 1908, V. Jokubyno redaguojama iki 1911 m. Paskui apie metus jos redaktorium buvo Vidikas (Tauras) ir V. K. Račkauskas iki 1918 m., šio įpėdiniais buvo P. Purvis ir S. E. Vitaitis, kurs ir dabar eina redaktoriaus pareigas.

Trumpa Peržvalga Lietuvystės Darbų Amerikoje 1892 metuose (Kun. A. Burbos 96 puslapių knygelės, at-spausdintos J. Paukščio spaustuvėje).

Trumpa Hartfordo Lietuvių Kolonijos Istorija, 1923.

U. S. Coal Commission, Report 68th Congress. Sen-ate Document 195, 5 vols., 1925. Coal Miners' Struggle for Industrial Status, by Suffern, New York, 1926.

The United Mine Workers of America as an Economic and Social Force in the Anthracite Territory, by Walsh, W. J. Washington, D. C., 1931.

Užstanawymai Prowu Lietuwiszkos Taworszczystes Broliszkos Pamaczses po wardu szw. Juozapo Apekuno Pannos Marijos, Patrono musu lygos ir smerties. Už-dėtos Williamsburge, 1886. Drukarne "Wienibe Lietuw-niku," J. Pauksztio, Plymouth, Pa., 1887 (15 pusl.).

Wienibė Lietuwniku (Wien. Liet. W. L.), nuo 1890 metų "Vienybė Lietuwninkų" (Vien. Liet. V. L.), savait-raštis, pradėjęs eiti 1886 m. Plymouth, Pa., 1907 m. perkeltas Brooklynan, N. Y., kur 1933 m. subankrutavo. Tais pačiais metais atgaivinta, leidžiama kaip "Vienybė." Nauji šito laikraščio leidėjai pasivadino Lithuanian Press Corporation ir 1937 m. leidžia jį kasdien.

Valtis. Nedėlinis laikrasztis (16 puslapių knygų for-mate). Ant pirmojo numerio, išėjusio Plymouth, Pa., 1894 m., balandžio mėnesio 4 dieną iki 30-am (tų metų spalio mėn. 24) pažymėta, jog pinigų siųst reik šiuo antrašu: Joseph Pauksztys, Plymouth, Luz. Co., Pa. Nuo 31-jo numerio (tų metų spalio 31 d. laidos) iki N56 (paskiausiam, išėjusiam 1895 m. balandžio 24 d.) pini-gams antrašas tas pats, bet pasarga: "Rankraszczius bei korespondencijas siųsti: Kun. A. Burba, L. Box 1053, Plymouth, Luzerne Co., Pa." Visą ėjimo laiką spaudos lėšas apmokėjo kun. A. Burba, jis ir tvarkė visą laikraštėlį.

„Viltis“, lietuviszkai tautiszkas, darbininkiszkas laikraštis. Iszeina kas subata Shenandoah, Pa. Iszduotojas ir rėdytojas V. Stagaras. Pradėjo eiti 4 d. vasario 1899 m. 1900 metais „iszdavėjas ir rėdytojas V. J. Stagaras ir J. Montvila“. Sustojus eiti 1901, atgijo 1907 kaipo „Darbininkų Viltis“ V. Šliakio leidžiama iki 1914 metų.

Varpas, literaturos, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis. Metas I, 1889. Iszduodamas kasztu Susivienijimo Lietuvos inteligentų. Atsakantis rėdytojis Martynas Jankus pas E. Weyerį Tilžėje (ėjo Prusuose iki spaudos atgavimo).

„Vienybės“ metraštis 1926 metams.

1895—1935 40 metų Jubiliejaus atmintis. Elizabetho N. J. Lietuvių Rymo Katalikų šv. Petro ir Povilo parapijos sukaktuvių leidinys.

„Vienybės Lietuvninkų“ 25 metų sukaktuvių jubilėjus (1886—1911), Brooklyn, N. N. 1911.

World's Popular Encyclopedia. The World Syndicate Publishing Co., Cleveland, O., New York, N. Y.

Žvaigždė, savaitraštis, pradėjo eiti 1901 iš Brooklyn, N. Y., 1904 m. perkeltas šenadorin, vėliaus 1909 Philadelphiaj. Nuo 1923 metų mėnesinis, o nuo 1926 ber-taininis žurnalas. Dabar leidžiama A. Miluko & Co., Philadelphia. Redaktorė J. Pranaičiūtė.

1923 m. Žinynas. Iszleido Am. Liet. R. K. Kunigu Sąjunga (Red. kun. Bartuška).

SUTRUMPINIMŲ PAAISKINIMAS

W. L. ir V. L.—Wienibe Lietuwniku; Vienybė Lietuvninkų; G. A. L.—Garsas Amerikos Lietuvių; T.—Tėvynė; G. L.—Gazietė Lietuwiszka; Sp. L. ir A. L. Org. Suk.—“Spaudos Laisvės ir Amerikos Lietuvių Organizuotės Sukaktuvės”; P. Am. L. Prof.—Pirmieji Amerikos Lietuvių Profesionalai ir Kronika; Am. L. Kr.—Amerikos Lietuvių Kronika; A. L. K. M.—Amerikos Lietuvių Katalikų Metraštis; P. L. I.—Pittstono Lietuvių Istorija; I. Ch. L.—Istorija Chicagos Lietuvių; R.—Rytas; Sus. ar. St.—Suskaita arba Statistika V. Liet. knygų ir tt.; V. M.—Vienybės Metraštis 1926 m.; žv.—žvaigždė; L. A.—Lietuviai Amerikoje; Ar g. k.—Lietuviai! ar geras keliais žengiame priekyn? (Dr. šl.) “L. B.”—Lietuviškasis Balsas.

... 1919 m. ...

... 1919 m. ...

... 1919 m. ...

**Ant sekančių puslapių 242— 271 pakarto-
tojame iš knygų „Amerikos Lietuviai XIX
Šimtetyje“ aprašymus.**

... 1919 m. ...

27

077

... 1919 m. ...

... 1919 m. ...

XXIV.

XXIV. SEPTYNIŲ METŲ KRONIKA (1884-1890)

Susišelpimo ir tikybinės organizacijos Chicagoje, Mahanoy City, New Yorke. Leidėjas Tvarauskas sutaria su J. Šliupu leisti laikraštį "Uniją" (1884). Lietuvių Parapijos Pittston'e ir Waterbury'je. "Lietuvos Mylėtojų" draugija "Lietuviškam Balsui" leisti. J. Šliupo nenusisekęs pasiryžimas sukurti "nepri gulmingą nuo Romos lietuvišką parapiją" New Yorke (1885). Lietuvos krikšto 500 metų minėjimas. Antanas Pajaujis ir Juozas Paukštis pradeda leisti savaitraštį "Wienibe Lietuwniku." Susišelpimo draugijos: Brooklyn'e, Chicago'je, Cleveland'e, Mahanoy City, Plymouth'e. Lietuvių (ir lenkų su slavokais) parapija Freeland'e. "Susivienyji mo Visų Lietuwninkų Amerikoje" ir "Susivienyji mo Lietuviškų Katalikiškų Draugysčių" susikūrimas.)1886) Lietuvių parapijos Baltimorėje ir Hazleton'e (bendrai su lenkais). Susišelpimo draugijos Baltimorėje, Gilberton'e, Mahanoy City, Mount Carmel'yje (1887). Nenusisekęs 6 mėnesių straikas angliakasyklose. Susišelpimo draugijos Ansonijoje, Conn., ir Penn'a miesteliuose: Freeland'e, Hazleton'e, Pittsburg'e, Pittston'e, Scranton'e, šenadoryje, Mahanoy City. Šv. Jurgio parapija Brooklyne (vėliaus pakrikusi). Laikraščio "Saulės" pasirodymas (1888). Susišelpimo draugijos Boston'e, Chicagoj, Pittsburg'e, Plymouth'e, Shamokin'e ir šenadoryje. Kun. A. Burbos nemalonumai su lenkais parapijiečiais ir lietuvių parapijos įsikūrimas Plymouth'e. Lietuvių Mokslo draugija Baltimorėje. Lietuvių Teatro draugija Plymouth'e, sulošusi teatrą naujos parapijos naudai ((1889). Susišelpimo draugijos Philadelphijoje, Pittsburg'e ir Wanamie'je. Lietuvių Teatro draugija Mahanoy City. Šv. Antano parapija Philadelphijoje (vėliaus deliai iškilusių vaidų pakrikusi). Vaidai "Susivienyji me Lietuvių Amerikoje," ~~1888~~ 1890 metų seime iškilusieji.

1890

1884 m.

Chicago, Ill., susikuria šv. Jurgio susišelpimo grynai lietuviška draugija. Vietos lietuviams neužilgo skaitlingai išvažinėjus į kitus miestus darbo jieškoti, ta draugija pakrinka.

Mahanoy City lietuviai tarlasi atsiskirti nuo šeda-

doriškės šv. Kazimiero parapijos, lenkų globon patekusios be vilties atgavimo teisių lietuviams.

New Yorke šv. Stanislovo parapijiečių vadams užregistravus (inkorporavus) savo parapiją grynai lenkiška, lietuviai po savo sutvirtėjusios jau šv. Kazimiero draugijos globa sudarė "šv. Traicės parapijos draugiją," kurios siekis buvęs sukurti grynai lietuvišką parapiją New Yorke ir išrūpinti lietuvių kunigą. (Žr. "Sp. L. ir Am. L. Org. Suk.," p. 472-476; "Aušra," 1885 m., N7-8.)

1884 m. išleido Tvarauskas, "Pakalne Juozapato arba sūdas paskutinis. Parašė kun. Feliksa Gondek. Del pažytko ir zabovos dvasiszkos kataliku Lietuwniku, ant lietuwiszkos kalbos plardejo ir padaugino Mikolas Twaraukas New Yorke" (su kun. Končiaus parašyta prakalba). Pakartosiu čia kelis sakinius iš tų knygų—Tvarausko kalbos pavyzdį:

"Atydengiau czionaj tyktaj maža kajpo szeszeli pawiajkslo tu muku kurios bezbažnus da czionaj giwiananczius ant swieto muczis. Norecze ale wysa pawiajksla stowincziu po kajrej Sudžios atidengt. Sakau: norecze bet ne asz, nej tu mielas skajtitojau, nej kitas smertelnas žmogus neiszgaly parodit nors szeszeli to abrozo, tos zgrajos gadnu giwiantoju piaklos sulanczitu in wiena draugistia. Wienog norint duot nors sziołd toki pažinima ape ta bajsu stona tos piakliszkos draugistes, pryduosiu tau czionaj pora žodžiu, kurius girdejau no wieno pakielawingo, kada įisaj budamas Tulone mate apsuditus ant smerties..."



1884 m. "Aušros" N10-11-me skaitome tarp paskelbimų:

Unija lietuviškas nedėlinis laikraštis išleidžiamas New York'je Amerikoje, išeina kas subatą ir kaštuoja ten pat ant metų 2 dol.-4 rublius, ant pusės metų 1.25 dol.-2.50 rublių. Auropoje ant metų 3 dol.-6.50 rubl. Gromatas priima M. Twarowski, New York, 25 Allen St., U. S. of America."

To laikraščio redaktorius liūdiėjimu (žr. "Jaunatvę,"

p. 75) leidėjas "tetroško leisti vien lietuvių kalba 'Uniją,' nesulaukęs lenkų paramos dvilypiam (lenkų lietuvių) laikraščiui. Pasiklausykite "Pakvietimo Rašto" žodžių į lietuvius, kurį paskelbta pirm laikraščio pasirodymo (žr. "Jaun.," p. 75-76):

"Atvykome iš vargais nuslopintos Lietuvos. Seniau ten luosai gyveno mūsų protėviai, giriose medžiodami žvėris ir žemę kasinėdami, o dabar po svetimu jungu ten priviso vagių, ubagų ir kitų nuskarusių pavargėlių, dėlto kad svetimai valdžiai nerūpi šviesti mūsų krašto žmones, bet atbulai: net knygas leisti uždraudžia, kad lietuviai greičiau sumaskolėtų. Ir Prūsuoose negera, nes ten vokiečiai paperka rašytojus, kurie mūsų šiekus vokletina. Tik "Aušra" yra rankose tėvynės gynėjų, bet jos permaža mūsų tautai. Amerikon atvykusiems lietuviams geriau: čion jie daugiau uždirba, geriau gyvena, bet be laikraščio įkyru: išsiblaškę į visas puses nesusiekia ir nesupranta, kaip galėtų gautiesi stiprybės: be laikraščio ir svetimi mus nepaguodžia, skaitydami mus tamsiais žmonėmis. Buvo bet tik neilgam "Gazleta Lietuviška": tai dabar "Unija" ves į krūvą, pramins taką visokioms draugijoms, sustiprins ryšius su tėvyne, neužmirš parodyti įtartis (sąlygas), kada Lietuva galės atgauti savo luosybę" ... šiuomi tarpu lenkal lietuvninkams prattlesia ranką, už tai "Unija" parodys brolliams, kiek gali šiandien įstengti lietuvių vienybė su Lenkija." (Mano pabraukimas.—A. M.) Žinomas tai daiktas, kad čia vienybė tegali būti politiška; dvasiškai-gi ir doriškai kiekvienas mūsų brollis pasiliks amžinai lietuvninku (?—A. M.). Lietuvninkai myli savo kalbą, tikėjimą, savo žmones ir gimtuvę; jie myli savo luosybę ir turtą: kas pasidrasina užgauti tą jų brangmeną, tam lietuvninkai moka "vyti ilgą džendžiurą," tuos gi, kurie tą liet. brangmeną paguodžia, lietuvninkai mellauja ir brollškai prima į bičiulystę." "Unijos" redaktorium skelbėsi J. Šliupas. Tas laikraštis buvo 8 kolumnų, 11x8 colių, o spaudos 4 puslapių. 1884 m. išėjo 9 "Unijos" numeriai; ji sustojoėjus 1885 m. po išleidimui 25 numerių. Aple tą laikraštį minėta šių knygų skyriuje XX, p. 189-191. (Zr. "Jaun.," p. 76-107.)

Savo "Suskaitoje arba Statistikoje visų lietuviszkų knygu, atspausių Amerikoje" Jr. Jonas ant p. 227 rašo:

"'Unija,' nedėlinė gazieta, pasirodė 25 spalių 1884 m., išeidinėjo iki 25 balandžio 1885 m., Brooklyn, N. Y. in 4^o, publ. n. 4. Iszdavėjas M. Twarowski, rėdytojas Jonas Szliupas, toliaus M. Twarowskis." S. I. Baltramaitis savo veikalė "Spisok Litovskich i drevne-prusskich knig" minavoja "'Uniją" 1044 ir 1078 paragrafuose. Pasak šj autorių "'Unija' lietuviszkas nedėlinis laikrasztis iszleidžiamas New-Jorkije, Amerikoje, iszeina kas subata ir kasztuje 2 dol. 1884. N1-13, 1885. N1-12." 1884 metais M. Twarowski pavadintas redaktorium, gi 1895 iszdavėju."

"Uniją" ėjus iš New Yorko, ne iš Brooklyn, liūdijsa ir 1884 metų "Auszros" N10-11 ir N12 paskelbtasis apgarsinimas:

"'Unija' lietuviszkas nedėlinis laikrasztis iszleidžiamas New Yorkije, Amerikoje, iszeina kas subatą ir kasztuoja ten pat ant metų 2 dol.—4 rublius, ant pusės metų 1,25 dol.—2.50 rubl., Auropoje ant metų 3 dol.—6 rublius. Gromatas priima M. Twarowskis, New York 25 Allen St. U. S. of America."

Į klausimą, ėia pakeltą, kodėl toje Paryžiaus parodai rengiamoje "Suskaitoje" padaryta klaida, išėjimo vieta pavadinta Brooklyn, atsakau: ir su šia brošiurėle, kaip ir su "Lietuviai Amerikoje" knygomis tas pats pasikartojė. (Žr. š. kn. p. 22, 23.)

Šių knygu p. 189-me apie "Uniją" laikraštuką pakartota jos redaktoriaus "Jaunatvės" knygelėse pagarsinti žodžiai. Vardan istorinės (bibliografinės ir literatinės) teisybės reikia apgalestauti, kad ta iš 35 spaudos lapelių recenzija taip nevykusiai užbaigta. Apie paskutinius 10 numerių, išėjusius be recenzento prisidėjimo, vien porą sakinėlių sugaudome: "... 'Uniją' Tvarauskas leidė pats vienas, išėjo, regis, 10 numerių, iki numirė bene su 25 numeriu. Žinoma ten man nesigailėta pipirų, kam aš norjė 'visą sviatą aukštyn kojomis apversti, o aš vargšas kiutinėjau po miestą dar biednesnis, negut kuomet buvau buvęs: be skatiko, be darbo, be duonos..." ("Jaun." p. 110.)

1885 m.

1885 m. susikuria dvi grynai lietuviškos parapijos: Pittston'e, Pa., ir Mahanoy City, Pa., ir 4-rios draugijos:

Cleveland, Ohio, šv. Jurgio draugija;

Mahanoy City lietuviai galutinai atsiskiria nuo Sheandoah'rio ir sudrūtina savąją lietuvišką parapiją, užmegstą 1884 metais.

New York'e, N. Y., sukurta "Lietuvos Mylėtojų" draugija "Lietuwiszckajam Balsui" leisti. 1888 m. perkėlus "Liet. Balso" spaustuve ir redakciją į Shenandoah, Pa., draugija pakriko. Jos turto likučiai sunaudota brošiūrai (24 p.) "Lietuvos Mesijas" išleisti. Kiek nepriteko lėšų, tai pridėjo šenadoriškė Vytauto draugijė, paskui greit pakrikusi.

Pittston, Pa., šv. Kazimiero draugija, kurios nariai Andriaus Tepliušio raginami pradeda kurti to paties vardo parapiją tais pačiais 1885 metais. "Tada buvę Pittston'e į 200 lietuviškų dūšių ir 5 šeimos lenkų" ('11 "Zv.," N15). "Pittston'o Lietuvių Istorija" apie tą vyriausią parapijos kūrėją rašo: "1869 m. pabaigoj į Pittston'ą atvyko Andrius Tepliušis, nuo Alvito, tretininkas ir uolus lietuviškųjų knygų platintojas Vilkaviškio apskrityje." A. Tepliušis turėjo bėgti iš Lietuvos, nes rusų žandarai susekė jo darbuotės pėdsakus. (Slgk. "Pirm. Am. L. Prof. ir Kronika," t. I, p. 125-127.) Čia apsistojęs, tuojaus užsisakė iš Lietuvos devocijonalių ir leidosi po Amerikos miestus platinti (p. 11).

Parapijos lietuviškumo pamatams sutvirtinti A. Tepliušis su draugais, gavę vyskūpijos leidimą, padavė prašymą Luzernės apskričio teismui, kad jų "šv. Kazimiero lietuvišką parapiją" inkorporuotų. Inkorporavimo aktas (charter) įregistruotas pasaulinės valdžios įstaigose 17 d. lapkričio, 1885 m. Pensylvanijos valstybės tas leidimas-charter'is išduotas šiems asmenims: Vincent Blažys, Mathias Kashuba, Anthony Kline (Klimas), Kazimier Kizis, Simon Kizis, Anthony Kizis, Joseph Yawulis, George Balchunas, Andrew Teplushewich, John Mozuraitis, Joseph Lopeta, ir Joseph Maurukas. ("P. L. I.," p. 16.)

Šenadorio Lietuvių Pirmasis Orkestras—First Lithuanian Band of Shenandoah, Pa. (žr. prof. J. Žilevičiaus "Amerikos Lietuviai Muzikos Garsuose").

Waterbury, Conn., susikuria irgi šv. Kazimiero draugija. Šios draugijos žymiausias kūrėjas Juozas Daniševičia pirmas paskelbė per "Wienibę Lietuvniukų (1886 N21) raštą, kviečiantį Amerikos lietuvius į pirmąjį visų lietuvių katalikų susivienijimo suvažiavimą: "kad sulaukus didelės naudos ir garbės lietuviukų, paduokime sau rankas broliškos sutarties." (Sk. "Sp. L. ir Am. Liet. Org. Suk.," p. 536-537.)



1885 metais pirmą kart mėginta "sutverti (sk. sukurti.—Red.) lietuvišką tautišką bažnyčią, paremtą ne ant Romos dogmų, bet ant mokslo, dorybės, mellės, teisybės..." To sumanymo autorium buvo ex-studentas Jonas Šliupas, jau pramokęs zecerlauti Tvarausko spaustuovėje ir kartu ėjęs laikraščio "Unijos" redaktoriaus pareigas. Rašė apie tai jis pats (Dr. Šl.) 1907 m. brošūroje "Lietuviai! ar gerais keliais..." ir tt.

"...Nėra vyskūpo, kuris maskolių valdžiai nebūtų tarnavęs po prisieka nuo 1795 m. Kožnas iš jų, tai yra lietuvių tautos, o ypatingai liaudies, vilkas avies kailyje. Vyskūpų pėdomis sekė jų agentai, kuriuos šiaudien žmonės vadina vardu 'dvasiškųjų tėvų'... Prie stervienos visi varnai vienaip knarkia, taigi prigulėdami prie Romos bažnyčios turi ir popiežių politiką prilaikyti. Laikas yra sutverti lietuvišką tautišką bažnyčią, paremtą ne ant Romos dogmų, bet ant mokslo, dorybės, mellės, teisybės... Mintis puiki, tokia, kokią mes bandėme pravedinti New Yorke 1885 ir 1886 m., bet žmonėms neapsišvietus, neįstengėme pervesti pirmoje lietuvių bažnyčioje Amerikoje..." (Po teisybei, New Yorke lietuviai neturėjo savo bažnyčios. Arkivyskūpo įgaliotas iširti, ar galima įkurti parapiją lietuviams, kun. A. Varnagiris laikė pamaldas tėvų kapucinų šventynėje prie Pitt gatvės. Ir pats šliupas "L. Balse" rašydamas apie "Krikšto pasigavimo Lietuvai" sukaktuves tą faktą pripažįsta. New Yorke lietuviai savą parapiją sukūrė vien 1903 m., kuri ir dabar katalik laikosi.—Red.)

"Ir todėl"—tęsia Daktaras Jonas Šliupas savo viršminėtame "manifeste"—"ir Amerikoje lietuvių bažnyčia nuėjo šuntakiais, tautai ant nenaudos. Žmonės rodo

sutvėrė suvirš 60 bažnyčių ir prie jų užlanko apie 25 dievo drigantus. Ir kokią naudą turi išleidę per 25 milijonus dolerių užlaikymui kunigų ir nupirkimui bažnytinių trobų bėgyje 20 metų” (p. 44-45).

Paskaitoje apie pirmąją Brooklyn'o šv. Jurgio parapiją (žr. š. kn. sk. XXI) paminėta apie “neprigulmingos bažnyčios” sumanytojo taktiką ir gudriai kamuflažuotus* planus tiems sumanymams įkūnyti. Baltimorės klebonas kun. P. Končius, kviečiamas New Yorkan klausytų velykinės išpažinties, į niekus pavertė “tuos atskalūniškus užsimojimus.” Jisai (kun. Končius) sutiko atvykti klausytų velykinės išpažinties vien atsiklausęs pirmiau ir gavęs vietos arkivyskūpo leidimą ir jo nuskirtoje bažnyčioje, visai ignoruodamas “šv. Traicės parapijos draugijos” sekretorių ir “Unijos” redaktorių J. Šliupą. Šis tada, N14 “Unijos,” įtaria kun. Končių, būk tas norėjęs “lietuvišką vienybę išdraskyti” ir plėšti “parapijos garbę ir lietuvišką šlovę.” Sukilus dideliems vaidams “už bažnytinius dalykus,” “Unijos” leidėjas M. Tvarauskas paleido iš vietos redaktorių, bet tas neužbaigė suirutės New Yorko lietuviuose. J. Šliupas savo antikatalikiškąją, fanatišku sektantizmu persisunkusią veiklą sugebėjo kamuflažuoti lietuvišku tautiškumu, ir jam pasisekė sukurti “Lietuvos Mylėtojų”—“Lietuviškojo Balso”—leidėjų draugiją.

* ❖ *

“Mes lietuvininkai Nau Jorko ir apielinkės darome sutarimą įtaisyti lietuviškos dvasios lietuvišką gazetą, ir atsišaukiame į brolius viso svieto, idant jie labiausiai dabar pradžioje mums pareitų į pagelbą pinigais. Kas išgali, tegul atsiuncia visą prenumeratą iš viršaus ant metų, o kas to negali, tegul siuncia nors kiek gali. Tuomi tarpu pinigai bus įrašyti į knygas, o paskui vardai ir pavardės mokėjusių bus išspausdintos atskyrimum, o kaip tik turėsime gana prenumeratorių, tuojau pasirodys gazieta daug didesnė už ‘Uniją,’ vardu ‘Lietuviškas Balsas’... Ar taip ar kitaip M. Tvarauckas neį-

*Su “neprigulmingos nuo Romos dogmatų,” “tikrai tautiškos bažnyčios sumanymu spaudoje pirmą kartą šliupas pasirodė tik 1890 metais. (Žr. '90 “V. L.,” N28, p. 8! 1898 “Tėvynė,” N9, p. 294.)

stengs mums niekuomet naudingą gazetą, o dar ir savo čėsu išleisti. Jau jis du sykiu parpuolė, ir trečiu sykiu bus taip pat... Mūsų tėvynės neprieteliai lietuvninkus neįstengs prieš visą svieta ilgai biauriot... Komitetas: J. Šliupas, sekr. korespondencijų, New York. Poste Restante. K. Anckaitis, sekr. finansų, 199 Hester St., New York. Pranas Bučinskas, kasierius, 322 Henry St., New York. Prižiūrėtojai yra: Juškevičius S., Indiga A., A. Avižienius, J. Bindokas, J. Vaišnis, M. Mačys." ("Asz ir Lietuwa." Sk. "Lietuwiszko Balsu" p. 3-4.)

Ten pat ("Asz ir Lietuwa," p. 14-16) skaitome draugijos sekretoriaus žodžius: "O jei man Dievas duos pajėgų ir sveikatos, aš mokėjęs 'Unija' čia intaisyt... dabar, 'Unijai' patekus į nelemtus lenkininkų nagus, mokėsiu vėl iškelt tikrą lietuvišką gazetą ir tikiuosi rasiąs pagelbą broliuose."

"...Dar pridursiu kelis žodžius apie taip begėdiškai kiauilišką raštą lenkuojančių 3 brolių, jo uošvio ir 2 šinkorių N. Jorke. Tie vyrai bene girti rašė savo artikulą, jei sakosi, kad lietuvninkams pallokai taip nieko blogo nepadare... Esą šv. Kazimiero prezidentas rašęs 'Unijai' vardan tos draugijos, neturėdamas jos leidimo, būk ir delegatai išmėtinėję redaktoriui draskymą vlenybės tarp lenkų ir lietuvninkų. Draugija gi niekuomet nesiuntusi delegatų į redakciją. 'Ar gi gražu rašytojui taip biauriai visur meluoti?... Ar gi neaišku, kad lenkininkams yra Dievas galvą apsukęs?! Kavallauskai pakolek nieko iškilmingo nepastatė, jeigu tik vieną neapykantą del savęs tarp brolių... Per kalčią Kavallauskų ir A. Višniausko, kurie lietuvninkus tupdė po sparnu lenkiškos vištos N. Jorko galėjo mažiausiai lietuvninkai garbės sujieškot, nes tie vyrai viską darė del lenkų ir su lenkais už lietuvninkų pinigus'..."

1885 m. pirmuose "L. Balsu" numeriuose pagarsinta draugijos įstatai, kurių keletą paragrafų pakartuju:

"1. Draugystės jieškinys yra galvinti lietuviystę, platinti apšvietimą ir mokslą lietuviškoje kalboje. 2. Savo jieškinį draugystė atsiekia: a) išleisdama laikraštį 'Lietuvišką Balsą,' b) išduodama naudingas moksliskas

knygas prigimtoje kalboje, c) įtaisydama lietuvišką knygyną ir senovystės daiktų rinkliavą, d) atlikdama skaitymus draugystės sueigose ir e) įtaisydama pagal įstangą lietuviškas mokslavietes... 4) Sąnariai skirstosi į mokėtojus ir pagarbos sąnarius. 5) Sąnariais mokėtojais yra įduodantieji po 2 dol. ant metų. 6) Pagarbos sąnariais yra po 10 dol. ar daugiau ant metų užmokantieji arba draugystės vyriausybės balsu vienybėje pagal jų nuopelnus dėl lietuvininkų gero paskirtieji...

"9) Kiekvienas sąnarys gauna draugystės pinigais spaustų raštų po vienas knygas, 10) kiekvienas turi jam pripuolantį užmokestį buvyje trijų mėnesių atlikti... neužmokantieji iš draugystės išmetami...

"26) Draugystės pinigai susideda a) iš mokesčių, b) iš raštų pardavimo, c) iš ypatingų dovanų. 27) Pinigai sunaudojami laikraščio ir knygų spaudai ir įtaisymui knygynės, senovės daiktų rinkliavos ir mokslaviečių, pagal sutarimą draugystės...

"33) Nei svetimtautis nei išgama lietuvininkas negali būti išrinktas į draugystės vyriausybę...

"Pasirašo Perdėtinis V. Matulevičius, 59 S. 3rd St., Brooklyn.

"Viet. Perdēt. J. Paplauckas, 24 Spring St., New York.

"Raštininkas K. Anckaitis, 149 Hester St., New York.

"Kazimieras J. Vaišnys, 44 Governor St., N. Y.

"Sek. Fin., knygyninkas ir rėdytojas 'Liet. B.'—J. Šliupas." (1885 m. "Liet. Balsas.")

* * *

"Lietuviškas Balsas" pradėjo eiti 1885 m. liepos 2 d. —"Turtu Lietuwo Mylėtoju—Rėdytojas Jonas Šliupas, Naujame Jorke." Tas laikraštis buvęs tautiškos dvasios, tirštom antireliginėm priemonėm greit apsikaisė asmeniškoms neapykantoms usnimis. Šitos jo ydos ir nesugebėjimas duoti skaitytojams reikalingiausių informacinių pobūdžio naujienų, greit atgrasino didžiąją jo būčiuolių dalį. Nepraėjus nei pusei metų, laikraščio ėmėjų skaičius sumažėjo 500 nuošimčių. Pradėtas leisti 500

egzempliorių tiražu "Lietuviškas Balsas" baigė savo pirmą pusmetį tik su 100 skaitytojų. Kitais metais žymiau sumažintas jo formatas, o 1887 metais išleista ji kelis kart maželyčių knygelių formatu. 1888 metais perkeltas šenadorin ėjo vėl laikraštuko formate. 1889 metais, išėjus keliems numeriams, jis baigė savo dienas.



"Lietuviškojo Balso," "Wien. Liet.," vėliau "Saulės" (su riebia pornografija) gazetinis jovalas anų laikų lietuvius skaitytojus išelvius gramzdino "kultūriniam" dumble...

Daugiausia lygsvaros neteko "Liet. Balso" redaktorius ir jo rašytojai 1886 m., kada Plymouth'e, Pa., pradėjo eiti didelio formato savaitraštis "Wienibe Lietuwniku," kurį jos priešai vadino "paklode." "L. B." leidėjai, pradėdami leisti laikraštį savo tikslu skelbė: "mokinimą brolių ir jų švietimą, gaivinimą meilės vienas kito, didinimą vienybės lietuviškos ir sutikimo." Pasirodžius gi "Wienibe Lietuwniku" ir radus žmonėse pritarimą, tie patys "Liet. B." leidėjai, rašytojai ir redaktorius pradėjo popierinę kovą ir šiurkštumais iškašytas polemikas, sukėlusias žemos kultūros oponentuose šlykščių šlykščiausius pasikoliojimus. "Wienibe Lietuwniku" mokėjo atkirsti žodį žodžiu, dar gi su priedais, kurie kėlė didelius ginčus lietuvių lankomose karčiamose. Pasak "Lietuviškų Raštų ir Raštininkų" (p. 227): "Vaidai kilo smarkūs ir karčiamose ir susirinkimuose, žmonės neretai kumščiomis ėmėsi už apskelbtas žinias."

1886 m.

1886 m. susikūrė lietuvių susišelpimo draugijos šiose vietose:

Brooklyn'e, N. Y., šv. Juozapo;

Chicago, Ill., šv. Kazimiero;

Cleveland, Ohio, šv. Kazimiero, šv. Jurgio ('95 "V. L.," p. 240; 1911 "Žv.," N15).

Freeland'e, Pa., susikūrė bendra lietuvių, lenkų ir slavokų parapija, pagaliaus (jau XX amžiuje) palikusi vienu lenkų globoje. (Žr. šių kn. p. 148-152.)

Slavokams sukūrus savąją parapiją, lenkai mėgino varu pagrobtį parapijoje šeiminkavimą. Po peštynių ties bažnyčia prasidėjo bylos teismuose, kurie palaikė lietuvių pusę. Tada lenkų būrys susirašė į neprigulmingą parapiją, kurioj klebonavo porą metų Dr. šliupo įnamis ir lietuvis ex-kunigas B. Dembskis (1894 "V. L.," p. 268, 289, taipgi '95 "V. L.," p. 71; '98 "Rytas," N15). Šitojo "lenkų klebono" įtakai pasidavė ir vietos lietuvių dalis. Pasekmė to visko—šv. Kazimiero lietuvių parapijos susilpnėjimas. Ištikimiems parapijiečiams lietuviams neišgalint parapijos išlaikyti, Scrantono vyskūpas pavedė ją lenko klebono globai. Šiandien Freeland'e jau nėra lietuvių parapijos. Gi išelvijos pradžioje, pasak "Lietuviai Amerikoje" knygų autorių, "freelandiečiai ir hazletoniečiai vieni iš pirmutinių pradėjo tverti lietuviškas parapijas" (p. 60).

Mahanoy City, Pa., šv. Jono Krikštytojo.

Plymouth'e, Pa., šv. Kazimiero;

Chicagiškės šv. Kazimiero draugijos atstovai, ypač dr. Kasakauskis, su pittstoniečiu Tepliušiu ir waterburiečiu Danisevičium labiausia pasidarbavo "Susivienijimo lietuviškų draugijų" kuriamame suvažiavime, kad ta naujoji organizacija liktų grynai lietuviška, ne bendra su lenkais, kaip to norėjo Plymouth'o "Wienibės Lietuwnikų" ponas leidėjas ir redaktorius. ('86 "Wien.

L." NN.21, 26, 42; "Sp. L. ir Am. Liet. Org. Suk." pp. 537—550; '86 "Liet. B." pp. 126, 134; Slgk. š. m. sk. XXIII.)

Shenandoah, Pa., Vytauto susišelpimo draugija "ant grynai lietuviško pamato" ('86 "L. B." p. 103). Su šenadoriške š. Jurgio draugija ji "pristojo prie Susivienijimo" kurio kuriamamjam suvažiavime (rugpjūčio 15 d. 1886 m.) Šenandoryje, tai draugijai šeimininkaujant, St. Miliauskas buvo išrinktas naujos organizacijos išdininku ('86 "L. B." p. 125—126). Po iškilusių ginčų (ž. š. kn. sk. XXIII) šv. Jurgio draugijai atsisakius nuo bendravimo "su šliuportarniais", jos atstovai, tame suvažiavime dalyvusie, turėjo atsisakyti iš paskirtų jiems valdybos vietų. Vytauto gi draugystės nariai palaikė "L. Balsu" pusę. 1887 m. "L. B-so", jau mažėlyčių knygelių pavidale išeinančio, N.5—6 (28. II laidoje) skaitome:

"Vytauto draugystė susirinkime 20 vasario dienos sutarė pinigų Susivienijimo laikyti savo kasoje, iki ateliantis seimas nuskirs kasierių Susivienijimo. A. Kapočius yra išrinktas kasierium del pinigų kuopos iki Susmas duos kasierių. Kasierius Sus-mo St. Miliauskas pasirodė tuomi tarpu neištikimas, nes jis sulaužė savo padarytus prižadus akyse delegatų ant seimo 15 rugp. Šenandoryje" (p. 70). Ši draugija, 1888 m. "L. Balsui" atsikrausčius į Shenandoah, padėjo tam laikraščiu išsilaikyti čia visus metus.

Vytauto d-ja su "Lietuvos Mylėtojais," "Lietuwiszkojo Balsu" leidėjais, 1890 m. išspausdino 24 puslapių brošiūrą "Lietuvos Mesijas. Parašė lietuviams del prasi-blavinimo nuo prietarų ne-kunigas." Tai atgarsis J. šliupo nedėldieninių prakalbų šenadorio svetainėse 1888 m. Lietuvos ir Amerikos laikraščiuose tilpo atgarsiai sujudimo, kurį sukėlė tos brošiūros paskleidimas (žr. "Varpo", 1891, N3, 1891 m. "Ven. L." N9). Daug rašė apie ją ir "Saulė." Šitoji draugija po tam greit pakriko.



1886 m. vasario 10 dieną Plymouth'e, Pa., pradeda eiti ir išeina kas savaitė "Wienibe Lietuwniku." Tai

“savastis Juozo Paukščio ir Antano Pajaujo,—Rašytojas D. B. J. Tamašauskas” (sk. Bačkauskas—Red.). Įsiviravę, Mikui Tvarauskui su Jonu šliupu susivaidijus, “Unijoje” ir “Lietuwiszckame Balse” asmeningi ginčai, “Wienibel Lietuwniku” su “Lietuwiszckuoju Balsu” susikirtus, plačiu upeliu patvįsta ir greit virsta aršiausiais pasikoliojimais, pramanytais priekaištais: jaunoje lietuvių išeivijos literatūroje “išbuvoja šlykščiausio chamizmo piktžolės” (Am. L. Kr., p. 20). Pirmus kelis metus tas laikraštis (“W. L.”) piršte piršo savo skaitytojams bendrą su lenkais sugyvenimą parapijose ir kitose organizacijose... “Turime tą išmintį, jog esame kūdikiais vienos motinos tėviškės” (sk. ojczyznos)—rašė pirmame savo gazetos numeryje leidėjai. Gi jos redaktorius irgi tame (1-me) numeryje, pakartojęs leidėjų vietos dienraštyje (anglų kalboje) pagarsintą skelbimą, gyrėsi, jog “W-be L.” pradėta leisti, idant “užgydyti pakilusį skirtumą tarp lenkų ir lietuvių.” Iš “Susivienijimo Liet. Katalikiškų Draugysčių” protokolų sužinome, jog “Wienibės L.” ponų nenusisekę pasiryžimai (’86 “W. L.” N26) padaryti tą organizaciją bendra ir lenkams buvo pakartoti ir 30-31 d. spalio mėnesio 1888 m. suvažiavime Mahanoy City. “Jeneralnas Sekretorius” Juozas Paukštis (“W. L.”) leidėjas, skelbdamas šitojo seimo protokolą, 11-me paragrafe prisimena, jog “Susivienijimas Lietuviškas” ir “Związek Narodowy” yra geru, ba jame talpinasi katalikai ir kunigai.* Apie Paukščio lenkomaniską veiklą kalbėta ir “Susivienijimo Visų Lietuvninkų” seime šenadoryje. 1886 m. “Lietuviškame Balse” (p. 126) skaitome tos organizacijos protokole, J. šliupo rašytame:

“...išstarti paniekinimą J. Paukščiu, išduotojui ‘Wienibės’ Plymouthe, už tai, kad paniekino Lietuvos ženklą, stengėsi suardyti visą pradžią susivienijimo, delegatus

*Sk. “P. A. L. Pr. ir Kr.” t. I, p. 139-143.

visaip kaip išbiauriojo; toliaus už tai, kad jis lietuvninkus parduoda lenkams, lietuvninkus atkalbindamas nuo sutarimo savo tarpe, ant galo ir už tai, kad drasko giminės laimę, gundydamas vyrus barbariškai elgtiesi su savo pačiomis."

Tik kun. A. Burba, apsigyvenusiam Plymouth'e nuo 1889 metų, pasisekė pakreipti "Wienibę Lietuwnikų" į grynai lietuvišką vagą. Plačiau apie "Wienibės Lietuwnikų" įkūrimą rašyta knygoje "Pirmieji Amerikos Lietuvių Profesionalai ir Kronika" (p. 79-102), "Spaudos Laisvės ir Amerikos Lietuvių Organizuotės Sukaktuvės" (p. 499-522), taipgi bus kalbama knygų "Amerikos Lietuviai XIX šimtmeteje" trečiame tome.

"Wienibes Lietuwniku" vyriausiu slėkiu, sulyg jos redakcijos ir leidėjų pareiškimą anglų spaudoje ir jų pačių organe (žr. 1886 m. "W. L." N1), buvęs noras "užgydyti skirtumus, iškilusius tarp lenkų ir lietuvių tautos—to heal the differences that have arisen between the Lithuanian and Polish races..." "Nemislijam vest vainos su polskom gazietom, ba turime tą išmintį, jog esame kūdikiais vienos motinos 'Tėviškės,' o šlektas tas, kurs į savo lizdą dergia..." Tik 1889 metais apsigyvenęs Plymouth'e aušrininkas kun. A. Burba suleikė tam savaitraščiui grynai lietuvišką pakraipą. Iki 1896 metų Burba buvo nuolatinis "Vienybės Lietuwnikų" bendradarbiu ir darė didžiausios įtakos jos ideologijai. Knygoje "Pirmieji Amerikos Lietuvių Profesionalai ir Kronika" (t. I, p. 79-99) tilpo mano paskaita apie "A. Pajaujį ir J. Paukštį—Wienibes Lietuwniku' įkūrimą." Be daugelio citatų iš pirmųjų to savaitraščio numerių, skaitytojas ras ten paminėtus ir pirmus jo padėjėjus ir rašytojus—brolių Augustiną Zeitzą, Petrą Saurusaitį (kunigą) ir k.

Sitų knygų kituose tomuose bus daugiau pasakyta apie "Vienybės Lietuwnikų."



1886 m. Joninėse 24 d. birželio New Yorko lietuviai minėjo įveidimo Lietuvon krikščionijos 500 metų sukaktuves. Iš ryto buvę mišios vokiečių kapucinų bažnyčioje prie Pitt gatvės. Vakare Supp & Lang Harmony Rooms svetainėje, po numeriu 139-145 Essex gatvės daryta pokylis. Vakaro vedėjais buvę: A. Vyšniauskas, jo vietininku Al. Šimkauskas, o Jonas Šliupas sekretorium. Susirinkime kalbėję: Pr. Ramanauskas, Pr. Bačinskas, Missiewicz, lenkų Moniuškos draugijos nariai pagiedoję lenkiškai "Palaimink mus." Po trumpos adv. Christopher'io angliškos kalbos, Marė Sasnauskaitė, 12 metų mergaitė, deklamavo J. Miglovaros eiles:

"Mes ne lenkai, ne maskoliai,
Ne vokiečiai, ne totoriai—
Mes lietuviai sulyg šioliai,
Visad elgiamės padoriai."

Gruenberg'as (žydai) vokiškoje ir lenkiškoje savo kalbose pasakojęs apie senovės lietuvių "apnožmėjimą," kunigų ir dabartinės krikščionybės išsigimimą, naująjį gamtos tikėjimą ir t. t.

Lenkų Moniuškos draugijai sudainavus "Ašaras," lenkiškai kalbėjęs Šliupas ir atradęs pas lenkus "partiją, su kuria lietuvninkai gali eiti drauge, tai yra partija Proletariato;" ale gelsmai Proletariato dėl lenkų čionbuvį tai—"zasady przewrotu i skoszlawienia porzadku spolcznego i wszystkiego tego, cosmy dotychczas byli przywyczajeni czelic i uważac za swięte..." ('86 L. B.," po. 100.)

L. Šliupienė "iš galvos atskaitė savo tai dienai parašytą atmintinę dainą."

P. Paseckas ragino skaityti "Liet. Balsą." Vėl kalbėjęs J. Šliupas "apie reikalą pildyti lietuvninkams savo pareigas ties kitais žmonėmis, nors niekaip nesikreipiant nuo savo tiesų, nes taip velyja naujagadyniškas

doros mokslas." ("Liet. Balsas," p. 93, 99, 100, 101 ir 110.)

Šitame "atsiminime pasigavimo krikščionybės" neda-lyvavo "Durnybės" (taip "L. B-se" vadinta įkandžiai "Wienibe Lietuwniku") šalininkai—šv. Juozapo draugi-ja, vadindami tas apeigas "lietuviškų, lenkiškų ir žy-diškų socialistų mitingu merdėjančiam 'Liet. Balsui' pa-remti."

* * *

Tais (1886) metais įsikūrė dvi centralės Amerikos lietuvių organizacijos, būtent: Susivienijimas visų lie-tuvininkų Amerikoje ir Susivienijimas lietuviškų kata-likų draugysčių Amerikoje.

Pirmosios organizacijos kuriamasai suvažiavimas buvęs 15 d. rugpiūčio mėnesio Shenandoah, Pa. Daug žadėjus, nieko nepadarius, ji pakriko 1888 metais. Jos turto likučius (\$27.32) atiduota 1890 metais Baltimo-rės Lietuvių Mokslo Draugijai. (Zr. "Lietuviai Penn-sylvanijoje," t. I, p. 46-8; "Pirm. Am. Liet. Prof. ir Kr.," t. I, p. 111-113; "Susiv. Liet. Am. Istorija," p. 18.)

Antrosios organizacijos—"Susiv. visų liet. kat. dr-jų" kuriamasai suvažiavimas buvo Plymouth, Pa., 22 d. lapkričio. Nuo savo trečiojo suvažiavimo (1888) Ma-hanoy City ši organizacija vadinosi "Lietuvišku Susi-vienijimu Amerike"; inkorporavimo rašte (1889 m. lapkričio mėn. 4 d.) ji užvadinta "Susivienijimu Lie-tuvininkų Amerike." 1902 m. skilo į dvi dalis: Susi-vienijimą Lietuvių Rymo Katalikų Amerikoje" ir "Su-sivienijimą Lietuvių Amerikoje," kurios ir dabar te-beveikia.

1887 m.

1887 m. sukurta viena grynai lietuviška parapija (šv. Jono Krikštytojo Baltimorėje, bendra lenkų lietuvių šv. Petro ir Povilo parapija Hazelton'e ir šeštos susiėlpimo draugijos:

Apie šitos parapijos lenkų parapijiečių sukeltas riaušes plačiai rašė angliški laikraščiai. Paminėta apie tai "Lietuvių Amerikoje" autoriaus (p. 56), taipgi šių knygų skyriuje XVI, p. 146-147.

1887 m. atvykęs iš Lietuvos kun. P. Abromaitis ir Scrantono vyskūpo įgaliotas globoti Hazletono lietuvių ir lenkų reikalus, sukūrė ten bendrą lietuvių-lenkų parapiją, kuri su laiku paliko grynai lietuviška, taip pat kaip ir 1886 m. kun. A. Varnagirio netolimame Free-land'e sukurtoji bendra lietuvių-lenkų šv. Kazimiero parapija. Lenkai vėliau kėlė maištus, bet kad pradžioje buvo geri raštai padaryta, nieko nepesę turėjo atsiskirti nuo lietuvių ir savas parapijas įsikurti.

Baltimore, Md., šv. Jono Krikštytojo;

Gilberton, Pa., Broliškos Pagelbos;

Mahanoy City, Pa., šv. Juozapo ir Lietuviškos Orkestros (beno)—dvi draugijos.

Mt. Carmel, Pa., šv. Petro ir Povilo;

* * *

New Yorke. 3 d. kovo minėta 25 metų baudžiamų panaikinimo sukatkuvės. Kalbėję: J. Šliupas, Wyrzykowski ir Kolyta. To minėjimo sumanymą skaitome Aglės (Šliupienės) rašte "Paminėkime 3 dieną kovo," 1887 "L. B-so" N2-me: "Lietuvninkai Naujorke d. 21 Sausio sutarė iškilmingai apvaikščioti 25 metinį paminėjimą išnaikinimo baudžiamų Lietuvoje. Mūsų broliai latviai kožną metą tą šventę gana linksmi praleidžia, tegul gi ir mes neatsiliksim užpakalyje savo giminaičių" (p. 28).

Tame pačiame ("L. B.") numeryje skaitome:

"Paukščio Wienibei uždrausta žengti per slenkstį rėdystės L. Balso...

"...Naujorke V. Šelaitis neseniai padavė projektą įsteigti draugystę, kurios sąnariai užsiimtų dainavimu, muzika ir teatrališkais parodomis... Pirmas susi-

rinkimas draugų bus 30 d. sausio, nedėdienyje, 2 adyną po pietų, ant Rivington St. N16..." (p. 32).

Tos draugijos sukūrimas paliko vienu sumanymu, ji nesusibūrė.



"Lenkų Lietuvių Kloštorius; Augustinas Zeitz, zokoininkas, buvęs "Gazietos Lietuwiszkos" sądarbininkas, apvažinėjęs visas pabulkes Jungtinių Valstybių, kur tik lenkai ir lietuviai gyvena, sugrįžo vėl atgal į šenadorį ir čia lauks iš Galicijos popierų, kurių sulaukęs leis rinkti pinigus nuo lenkų ir lietuvių del pastatymo kloštoriaus; jau žemę gyrėsi turįs del kloštoriaus (Wisconsin valstybėje—A. M.)... Lietuvninkai pinigus naudindiau apverstų duodami ant lietuviškos mokslavietės, kokią mūsų Sus-mas veikia įstengs įkurti..." ('87 "L. B.," p. 50).

Iš sekancio (4 ir 5-jo) "Liet. Balso" numerio patiriame, jog "zokoininkas Zeitz" lenkų laikraštyje "Wierus" žadėjęs "net du kloštoriu—vieną Offo Parke (Wisconsin valstybėje), o kitą apie Plymouth'a"—įtaisyti. Toliaus "L. B-so" korespondentas įtaria tą vienuolį betalikininkaujant Paukšiu, "kad nusmaugus kylančią lietuvišką dvasią" šenadoryje (p. 70). (Brolis Augustinas kalbino savo pažįstamuosius užsirašyti "Wien. Lietuvnikų" prenumeratoriais.)

Pirmieji Vartotojai

Šenadoryje pagaliaus įsikūnijo nuo seniai peršamas brolio Augustino sumanymas įkurti savąją vartotojų draugijos valgomųjų daiktų krautuvę. Tas įvyko daugiausiai šv. Jurgio draugijos narių rūpesčiu. Sudėjus reikalingus pinigus, sudaryta ir visa tvarka būsimos veiklos.

"Šenadoryje jau yra padarytas pirmas žingsnis tokios pat draugystės, kuri uždės kromą ant akcijų"—taip rašė 1888 metų "Liet. Balso" (kažtik atsikrausčiusio šenadorin iš New Yorko) pirmame numeryje vyriausias anuomet jo bendradarbis J. Andžiulaitis. "Pensylvanijos Lietuvių" knygelėse (p. 103-4) plačiau aprašytas tos krautuvės pirmieji pasisekimai ir paskesnis jos rėmėjų pakrikimas.

1888 m.

1888 m., nepaisant šešių mėnesių bedarbės, didelio streiko Pensylvanijos angliakasyklose, Amerikos lietuviai sukūrė 9 susišelpimo draugijas.

—“Progressive Encyclopedia” (t. 7) kalba apie “Knights of Labor—Darbo Karžygių” organizacijos garbingus žygius, kaip palengvinus Amerikos darbininkų gyvenimo sąlygas. Ta draugija, užsimezgusi 1869 m. Philadelphijoje, o 1886 metais sulaukusi didžiausio (300,000) narių skaitliaus, vėliaus užleido vietą kitai darbininkų organizacijai—American Federation of Labor, sukurtai 1881 m. Darbo Karžygių įtakai susilpnėti daug padėjo ir nenusisekęs angliakasių streikas, kuris po 6 mėnesių bedarbės pasibaigė visišku darbininkų pralaimėjimu 1888 metais. Lietuvių Darbo Karžygių tarpe buvęs žymus būrelis angliakasių (tik Senadoryje 1886 m. buvę 3,000 lietuvių—’86 “L. B.,” p. 7) ir New Yorko bei Baltimorės siuvėjų. Apie Darbo Karžygių “vadovų pasiklydimus visur kur,” “vaidus draugystės su įvairiomis darbinėmis draugystėmis ir socialistais” rašė “L. B-so” redaktorius (1886 m. “L. B.” p. 78).



Susišelpimo draugijos susikūrė:

Ansonia, Conn., šv. Kazimiero.

Brooklyn, N. Y., susikūrė šv. Jurgio parapija, po keleto metų subankrutijusi.

Freeland, Pa., šv. Kazimiero;

Hazleton, Pa., šv. Jurgio (greit pakrikusią);

Jersey City, N. J., šv. Jurgio;

Pittsburgh, Pa., šv. Kazimiero;

Pittston'e, Pa., šv. Jurgio Kareivių (su kardais ir uniformomis);

Scranton, Pa., šv. Kazimiero;

Shenandoah, Pa., Blaivybės draugiją, kuri pakriko po keleto metų. “Ypatingai Blaivybės draugijos rūpesčiu 1889 m. likos išsiųstas į Lietuvą pakvietimas pas kun. A. Burbą, kad atvažiuotų į šenadorį.” (“L. A.,” p.37.)

Šv. Petro ir Povilo draugija, paraginus mahanoy'iečių klebonui kun. P. Abromaičiui. Ši draugija su laiku turėjo per 400 narių, buvo didžiausia visoje apygardoje.



Mahanoy City, Pa., lietuviai nuo 1871 metų laikėsi išvien su šenadoriečiais—parapijos reikaluose. “Pradžioje lietuviai bažnytinės apeigas laikydavo vokiečių katalikų bažnyčioje Mahanoy City...o kad tas pasirodė neparanku Yatesville, šenadorio ir Mahanoy Plane lietuviams...kun. Strupinskas laikė mišias vokiečių bažnyčioj Shenandoah nuo 1872 iki 1874 m., mokėdamas vokiečiams po 8 dol. kas mėnuo. Kunigas gyveno pas savo gimines Kazakevičius, algos ėmė iš parapijos 20 dolerių mėnesiui.” (“L. A.,” p. 34.) Po iškilusių šv. Kazimiero parapijoje vaidų, mahanoy'iečiai 1885 m. susirašė į savąją parapiją ir, susitaupinę grašio, 1888 metais sutarė statyti “mūro bažnyčią.”

Daugel kartų jų delegatų prašomas Philadelphijos arkivyskūpas Ryan prižadėjo atsiųsti jiems lietuvių kleboną, “kaip tik jį gaus iš kur.”

“Rugpiūčio mėnesio pradžioje 1888 m. apima Mahanoy'aus parapiją kun. P. Abromaitis, atvykęs čionais iš Hazleton'o” (“šv. Juozapo par. Ist.”) Parapijiečiams padarius sutartį su kontraktorium ir šiam tuojaus pradėjus statybos darbą, atsirado Mahanoy'uje ir nelabai laukiamas svečias—buvęs šenadorio “lietuviškos parapijos” lenko klebono vargoninkas D. T. Bačkauskas, kuris pirm to porą metų (1886, 1887), pasislėpęs po Tamašausko vardu, buvo redaktorium prie “Wienibes Lietuwniku.” 11 d. liepos (1888) jis pradėjo leisti “Saulę,” savaitinį laikraštį.

“Siekis uždėjimo ‘Saulės’ buvo tiktai delto, kad trukdyti Shenandoah ir Mahanoy City lietuvius nuo sutvėrimo parapijų” ('97 “Rytas” N22). Apie “Saulės” įtaką rašė Dr. V. Kudirka 1892 m. “Varpo” N2 ir adv. A. Dubinskas '03 “Dirvos žinyno” N3. Prisiminta apie tai ir kitų pareiškimus paskaitoje apie Mahanoy City lietuvius (žr. Am. Liet. XIX šimt., p. 117-123).

... kaip ir šie lietuvių gyvenimo sąlygos ...

1889 m.

1889 m. susikūrė šv. Kazimiero parapija (Plymouth, Pa.) ir 8 draugijos (iš tų 6 susišėlpimo draugijos):

Boston, Mass., šv. Kazimiero 1889 m. 4-VII ('95 "V. L.," p. 180);

Chicago, Ill., Lietuviško Varpo draugija, greit pakrikusi;

Pittsburgh'e, Pa., šv. Jadvygos (bendra su lenkais); Saldžiausios V. J. Širdies ('97 "G. A. L., N2);

Plymouth'e, Pa., šv. Jurgio, greit pakrikusi;

Plymouth'e, Pa., kun. A. Burbai, naujai susikūrusios lietuvių šv. Kazimiero parapijos klebonui, paėmus savo globon "Vienybę Lietuvninkų," to laikraščio redaktoriaus A. Turskio rūpesčiu sukurta Lietuviško Teatro draugija, suvaidinusi parapijos naudai pirmąjį Amerikos lietuvių scenišką veikalą. Sekančių metų (1890) pradžioje ji pakriko, jos vyriausiam įkūrėjui pasitraukus iš "Vien. Liet." redaktoriaus vietos.

Tilžiškis Lietuvos inteligentų mėnesinis laikraštis "Varpas" (1890, N2) plačiai rašė apie šitos draugijos veiklą straipsnyje "Lietuvių teatras Plymouth'e, Pa." Pakartosiu kelis sakinius:

"...31 d. gruodžio 1889 m. Plymouth'o lietuviai įstengė pastatyti ant teatrališkų grindžių komedijėlę, parašytą A. Turskio, rėdytojo 'Vienybės,' prie kurios kun. Burba parengė keletą tinkančių eilelių. Įtalpa komedijėlės buvo tokia: žmonės, prikalbinti žydų, aprašė kitiems savo žemę, traukia į Ameriką turtų ir laimės jiekoti. Iki pereina rubežių, žydai ir rubežiniai sargai apgrėbia išėjusius ir šitie, su tuščiomis kišenėmis pasiekę Ameriką, turi ilgai vargti, iki gauna užchėdyti keletą skatikų, po kam vėl grįžta į Lietuvą atvaduoti savo užstatytas dubas ar apmokėti skolas...

"Perstatymas pasisekė... vakare susirinko į 400 žmonių... aktoriai atliko savo užduotį labai gerai...

“Prie to viso kun. B. žada tolesniame laike pasirūpinti vakarinę mokslinę del skaitymo, rašymo, rokundų.

“Taipgi paminėtinas dalykas, kad rėdystėje ‘Vienybės’ papūtė nauja dvasia... nuo Naujų metų netik viršutinė ‘Vienybės’ išžiūra atsimainė, bet atsimainė ir jos linkmė, su visu pakrypdama į lietuvių šalį...”

Shamokin'e, Pa., šv. Jurgio (bendra su lenkais);

Shenandoah, Pa., 1889 metais susikūrė Lietuvos Didžiojo Kunigaikščio Algirdo draugija, vėliaus susilaukusi didelio narių skaitliaus.

1889 m. pabaigoje Baltimore, Md., susikūrė Lietuvių Mokslo Draugija (žr. “V. Liet.,” 1890, N1 ir N2), vėliau turėjusi šakas keliose lietuvių naujokynėse.

Šitoji draugija spaudino pas M. Jankų Bitėnuose žurnalą “Apšvietą.” Jos redaktorium rašėsi Dr. J. Šliupas, gyvenęs šenadoryje. “Tėvyniškų Varpų” autorius Dr. V. Kudirka kelis syk rašė apie tą žurnalą (“Varpo” ’92 N8, ’93 N1 ir tt.). Šių knygų “priede” skaitytojas ras jos redaktoriaus credo—atsakymą Dr. V. Pietariui, “Algimanto” autoriui. “Apšvietai” su N14-15 užgėsus, 1893 m. pradėjo eiti socialistiškai anarchistiška “Naujoji Gaidynė,” užgėsusi 1894 m. 13 birželio dieną (“Vien. Liet.” p. 41) Mt. Carmel’yje.

To laikraštėlio recenzijas “Varpui” parašė Dr. P. Matulaitis (’94 “Varpas” N4). Kitur šiose knygose bus daugiau apie tą dr-ją ir jos leidinius. (Žr. sk. XXVIII.)

1890 m.

1890 m. susikūrė 6 draugijos—5 susišelpimo:

Mahanoy City, Pa., Lietuvių Teatro draugija, sulaušusi 22 d. vasario teatrą (1890 "V. L." N8) ir pakrikusi.

Pittsburgh, Pa., Jėzaus širdies, šv. Juozapo (dvi draugijos);

Philadelphia, Pa., šv. Antano, šv. Kazimiero;

Philadelphijoje tais (1890) metais susikūrė šv. Antano lietuvių katalikų parapija, vėliaus šv. Antano draugijos vardu nupirkusi iš protestonų bažnyčią, pakliaus delei iškilusių vaidų pakrikusi (1911 "Žv." N15).

Kaip kitose vietose, taip ir čia grynai lietuviškos parapijos kūrėjai turėjo pergalėti "Saulės" leidėjo intrigas. 1891 m. "Vienybės Lietuvniukų" N13 (p. 157) šv. Antano parapijos komitetas nusiskundžia:

"...Bačkauskas visaip kaip teršdamas šenadorio brolius rūpinimasi apie uždėjamą liet. parapijos, zaunija, būk mes uždėjome parapiją drauge su lenkais... Pranešame visuomenei, kad mes savo tarpe lenkų nenorime pažinti; parapiją uždėjo vieni lietuviai ir pirkšime bažnyčią."

Wanamie, Pa., Gedemino;



1890 metų rudenyje "Susivienijimo" seime (žr. š. kn. sk. XXVI) iškilo dideli vaidai. Tiems vaidams išbujoti, kad net Lietuvos laikraščiuose ("Varpe") jų aidas atsimušė, labai daug padėjo "Lietuvos Mylėtojai" (buvusie "Lietuwiszkojo Balso" leidėjai) su šenadoriške Vytauto draugija atspausdinę brošūrą "Lietuvos Mesijas," kurios turinys buvęs nei šliupo šenadorio svetainėse prakalbų sutrauka ("Liet. Penn.," p. 113-118). "Saulės" leidėjas Bačkauskas skelbė tą leidinių "šliupo su kun. Burba susidraugavimo vaisium." "Saulės" raštams daugelis patikėjo. Reaguodamas prieš tai M. Andriukaitis rašė 1891 m. "V. L." N7:

"...turiu ištarti žodį į 'Aulo' (taip "Vien. Liet." rašytojai pravardžiavo "Saulę.—A. M.) siuvėją. Tegul jis savo "Aulo" negirgždina ir nekeikia nekaltų žmogystų kaip p. šliupą ar kun. Burbą už 'Lietuvos Messiją.' Ta knygutė yra išduota kaštu Vytauto draugystės, ją gali-

ma gaut atsiuntus 10c ant šiočio adreso: M. J. Andriukaitis, 145 Bower Str., Shenandoah, Pa." ('91 "V. L.," N7, p. 85.)

"Vienybės L." redaktorius irgi matė reikalingu sekančios savaitės naujų leidinių peržvalgoje pasakyti apie tą 24 puslapių pamfletėlį:

...Knygutė kvepia taip vadinama 'bedievybe' ir jos išleidimą reikia parokuoti už nenaudingiausią dalyką del lietuvių. Neišmanome, ką rašėjas ir jo draugai nori pasiekti per nugarovimą tikėjimo, to vienintėlio idealo mūsų žmonių ir jų apgynimo nuo nasrų maskoliškojjo Mamono ir vienintėlio šiandien šaltinio dorybės. Geriaus būtų tie Lietuvos 'mylėtojai' padarę, išduodami už tuos pinigus gerokų elementorių, o ne šitokį veikalą, kuris šioje nelaimingoje del lietuvių gadynėje lyginasi peiliui po mūsų kaklu." ('91, "V. L.," N8, p. 109.)

Lietuvos inteligentų vardu rašė 1891 m. "Varpo" N10 apie tą šliupo vienminčių leidinį Dr. V. Kudirka:

Knygutėje, pavadintoje „Lietuvos Mesijum“, tikiesi atrasti ar likimo išrinktą esybę, ką mokinimu ar darbais ir aukomis išpirks Lietuvą; ar naujus idealus, kurių prisilaikydama Lietuva iškils iš tarpo prispaustųjų ir nuvargintųjų tautų; ar naują kelią, kuriuomi eidami lietuviai išklampos iš balos, kur yra įklimpę. Ypač to tikiesi, nes išduotojas tos knygelės, teisybės mylėtojas, sako, buk atradęs joje „daug originališkų pažvalgų“. Vienok to nerandi. Knygutę lengvai gali perskirti į dvi dali: pirmoje dalyje, ant 20 puslapių, trumpai surašytas kilimas ir gyvenimas Kristaus su keletu sudavimų krumpliais į pašonę kunigijai ir svietiškiems valdonams; antroje, ant 4 puslapių, sumegsta užbaiga, išvedimas rezultatų iš pirmos pamatinės dalies'...

.....
„Nelabai galima pasitikėti ir ant užbaigos: 1) ji neturi jokio beveik ryšio su pirmąja dalimi, 2) surašyta taip neaiškiai, lyg būtų atskirus tarimai supašioti, kaip kortos, ir katros pirmiaus ištrauktos tapo, tos pirmiaus

patalpintos. Čia autorius, pasispirdamas mat ant pamatinės įtalpos, užklausia pats savęs ir pats sau atsako”...

Pašiepęs, bet mandagiausioje formoje ir pa-
baigą, su pasigailėjimu Dr. Kudirka baigia savo
raštą:

“...Knygutė neturi jokios literatiškos vertės del
mūs. Visa knygelė išrodo lyg pianas ir liuosl, nesu-
jungti užsižyminimai autoriaus del didesnio ir aiškesnio
kokio veikalo, tik tur būt mylėtojas teisybės, radęs
rankraštį, mislijo, kad tas dalykas užbaigtas ir, nepa-
siklausęs attoriaus, pasiskubino atspausti; arba—radęs
pradėtą rankraštį, pridėjo nuo savęs užbaigą, vardą ir
davė lietuviams neblaivą dovaną ‘del prasiblaivinimo’.”

„Tegul „prasiblaivina” lietuviai, perskaitę „Lietu-
vos Mesiją”, ir toliaus ant išdavinėjimo neužbaigtų fi-
lozofiškų msyslių neaukoja viešų pinigų (L. M. išduotas
kaštu Lietuvos Mylėtojų ir Vytauto draugystės), netu-
rėdami dar nė vieno pusėtino pirmamokslinio rankve-
džio?” (1891 „Varpas”, N. 10).

XXV.

XXV. KUN. A. BURBOS DEŠIMTMETIS (1889-1898)

Atpasakota Jr. Jono — kun. Žilinsko-Žiliaus — žodžiais 1898 m. "Tėvynės" N6, 7, 8 ir 9, rašte "Kun. Aleksandras Burba. Jo Gyvenimas ir Darbai."

Už lietuvių kalbą 2 metu Gardine aušrininkas kun. A. Burba iš Adučiškio (Vilniaus vyskupijoje) nuskirtas kamendorium į Valkininkus, vietoj kad važiuotų į paskirtą vietą, 6 d. rugpiūčio, 1889 metais išsidangino į Ameriką. Kvietė jį Amerikon Shenandoah'io lietuviai, kurie sudėję jam net pinigų ant laivakortės išsiuntė. Negalėdamas dėl lenkiškojo kunigo intrygų Shenandoah'ryje apsilikti, kun. Burba 2 d. lapkričio apėmė Plymouth'e lenkų lietuvių parapiją po kun. A. Varnagiriui... Lenkams su lietuviais pradėjus vaidytis ir kerštauti, kun. Burba prikalbino lietuvius, kad skirtųsi nuo lenkų ir statytų dėl savęs kitą bažnyčią. ('98 "T." p. 201.)

"Amerikos lietuviai tuomkart... laikėsi su lenkais... Liūdna buvo žiūrėti, kaip lietuviai, atėję į angliškąją Ameriką, lenkinasi... dirbo tuom laiku ant lietuviškai tautiškos dirvos J. Šliupas, kurs redagavo 'Lietuviškąjį Balsą' (1885-1888). Pabandė jis... per laikraštį ('L.B.') ir per prakalbas lietuvius prie tautystės raginti, bet į

trumpą laiką, sukėlęs prieš save visą Amerikos Lietuvą, pats pamatė, kad nieko neįgalės” (p. 260).

Šliupas “suprato, kad lietuvius nuo lenkų galima bus atskirti tik per lietuvišką bažnyčią ir ragino juos, kad sutvertų lietuvišką parapiją New Yorke. Žinoma, šliupo tverinama parapija neužsilaikė ir užsilaikyti negalėjo, priešingai, lietuviystės reikalą pagadino, lietuvius suerzino ir sukėlė neužsitikėjimą...” (p. 261).

(Tie “lietuvius suerzinusieji” “Unijos,” paskiaus “L. Balso” redaktorius pasiryžimai sukurti “neprigulmingą nuo Romos dogmatų” parapiją paminėti jo paties brošuroje “Lietuviai! ar gerais keliais” irr. ir šių kn. skyriuose XXI ir XXIV.—Red.)

“Apėmęs... parapiją Plymouth'e... kun. Burba žinojo ką daryti... Lietuviai nēr' lenkais, yra lietuviais, tad ir turtą savo bažnytinį privalo rašyti ant lietuviškojo vardo... (p 262). Trenksmu perkūno pasklido po Amerikos kolonijas žinia apie lietuviškai lenkiškus prietikius Plymouth'e... Iš to ir prasidėjo lietuvių ir lenkų vaidai... Bet tas buvo ženklų skyrimosi lietuvių nuo lenkų... Del kun. Burbos sunkus tai buvo darbas. Agitavo jis per prakalbas... Aiškino lietuvių reikalus ir per pamokslus, tai šian ir ten nuvažiavęs, o labiausiai per laikraštį ‘Vienybė Lietuvninkų,’ kuris buvo jo organu nuo 1890 iki 1896 metų... ‘Vienybė Lietuvninkų’ iki

pabaigai 1889 m. buvo grynai 'lenkberniškos dvasios.' Nuo atėjimo vienok kun. Burbos į Plymouth'ą, su naujais 1890 metais, ir ta ('V. L.') meta nuo savęs 'lenkbernišką' skrandą, perkeičia net savo pavyzdį. Eilės, rašytos kun. A. Burbos—'Nauji Metai,' patilpusios pirmame numeryje, rodo jos naują devyzą..." (p. 262).*

...Po priedanga kun. Burbos šliupo nupuolusi įtekmė vėl atgyja... "Šliupas būdamas pas mane—rašė '92 'V. L.' (p. 75) kun. Burba—aplankuose ant Naujų Metų (1890) prisipažino blogai daręs del lietuvių labo iki anam laikui ir jau tvirtai prisižadėjo, kad daugiau tikėjimo nekliudysias, o ir pats būsiąs kataliku" (p. 264).

...Kada lietuviškos parapijos pradėjo tvirtis daugelyje vietų, kada lietuviai visoje Amerikoje pabudo, sujudo ir per bažnyčias pradėjo rištis ir vienytis ir sutvėrė tautiškai katalikišką bažnyčią... įtekmė kunigų, ypatingai kun. Burbos,

*Apie kun. Burbos reformuotojąją "Vienybę Lietuvinkų" rašė 1890 m. "Varpo" N8-me "Tėvyniškuose Varpuose" Dr. Vincas Kudirka:

"Kas pamena 'paklodę,' kurios metmenys buvo verpti iš keiksmų ant J. Šliupo, o ataudai iš besikolijimų su 'Saule,' 'paklodę' pavadintą 'Vienybe,' tai pamatęs dabar laikraštį su tuomi pat vardu, stebėte stebisi ir negali įtikėti, kad tai būtų ta pati 'Vienybė,' o ne naujas visiškai laikraštis. Vienok yra ta pati 'Vienybė,' tik taip staiga persimainiusi. Permainė savo formatą į svietiškesnį ir parankesnį, o svarbiausias dalykas,—permainė vidurinę įtalpą: vieton mėšlyno, su visokiomis smarvėmis, įtaisė dirvą, ant kurios pradeda žaliuoti naudon lietuvių. Reikėjo širdies tikrai mylinčios savo brolius, rankų nesibijančių trūso, nelstančių pajėgų, ištikimo balso, idant padaryti tokią staigią atmainą..." ('90 "Varpas," N8, p. 120.)

kilo ir didinos. Šliupas norėjo, kad kun. Burba pasiduotų jo įtekmei, dūmojo turėsiąs jame įrankį del platinimo savo asabiškų nuomonių tarp lietuvių, prisidengdamas jo kunigišku vardu. Tame laike randame pirmu kartu paminėta (spaudoje * — Red.) šliupo: vardą tautiškos bažnyčios. “Kada žmonės lietuviai ir lietuviškieji kunigai turės sutvėrę tikrai tautišką bažnyčią, nesidrąsysis jokis velnias riaumoti į lietuviškąją draugiją”—rašė jis (šliupas) į “Vienybę L.” (N28, p. 9). Šliupas kalbino kun. Burbą, kad skirtųsi nuo Rymo... Kun. Burba tvėrė vienok tautišką lietuvišką bažnyčią ant katalikiškų pamatų. Patį šliupą ir Andžiulaitį 1890 m. privertė atlikti Pittston'e velykinę išpažintį ('92 “V. L.,” p. 275) ir abelnai uždraudė rašyti priešais tikėjimą, turėdamas “Vienybę” po savo įtekme... (p. 294).

...Nuo atstatymo Andžiulaičio iš “Vienybės” (redakcijos) pradžia garsių barnių Amerikos lietuvių istorijoje—vaidų, kurie vadovų pradėti, apėmė greit visas kolonijas, neužgeso da ir po šiai dienai. Įtrauktas į tuščius tikybinius vaidus, paskutiniuose savo gyvenimo metuose kun. Burba nebuvo nustojęs dirbti ir del tautybės... (p. 297).

...Amerikoje, kur tautiškas skirtumas tarpe ne anglų apsireiškia, gaivinas, gyvuoja ir už

*Apie pirmąjį savo pasiryžimą sukurti “neprigulmingą nuo Romos dogmatų” bažnyčią 1885 ir 1886 metais spaudoje šliupas prisiminė vien 1907 metais (žr. šių kn. p. 196).

silaiiko labiausiai, jei nevien tik, per bažnyčią, kun. Burba sutverdamas lietuvišką tautišką bažnyčią, sutvėrė tuom pačiu, surišo, suorganizavo, gaivino ir tautystę. Kartu su bažnyčiomis dygo draugystės bažnytinės, svietiškos, kareiviškos; prie bažnyčių atsidarė mokslainės del vaikų ir vakarinės del suaugusių; dygo laikraščiai, lietuviai pradėjo mislyti ir veikti lietuviškai. Neužgins juk niekas fakto, kad kur paskiaus tvėrėsi parapijos, paskiaus kilo ir tautystė, o ten, kur lietuviai ir po šiai dienai laikosi išvien su lenkais, nēr' lietuviškos bažnyčios, ten lietuviystė miega ir po šiai dienai. Kilo partijos?—apsireiškimas šios gadynės ir šalies dvasiai! Vaidai?—jų milžiniškam, tautiškam, fanatiškam išsiplėtojimui ne kun. Burba kaltas.

Kaip dideliai jis buvo pas Amerikos lietuvius godojamas parodo tas, kad tuoj po jo mirties nevien prieteliai ir draugai, bet ir aršiausi priešai pradėjo rinkti aukas jojo paminklui..." (p. 298-299).

PRANAICIŲ JULĖS IŠLEISTOS KNYGOS:

Amerikos Lietuvių Pirmieji Profesjonalai ir	
Kronika (Kun. A. Miluko paskaitos) tomas I.	\$2.50
" " " " " " " " " " " " " "	tomas II. 2.00
Amerikos Lietuvių Kronika (Kun. A. Miluko)	3.00
"Aušros" Pirmųjų Numerių fotografijos	.50
"Aušros" 50 metų Sukaktuvės	.50
Apie kun. Adomą Grinevičių (Kun. A. Miluko)	.10
Daktaras Petras Matulaitis. (Kun. A. Miluko)	.25
Delko mūsų katalikiškoji spauda silpnutė	.10
Iš Kelionės po Europą ir Aziją (Pranaičių Julės)	3.00
Kun. Dr. M. Gustaitis (Kun. A. Miluko)	.15
Kun. J. Balvačo (Geručio) Laiškai	.50
Kun. Silvestras Gimžauskas. (Kun. A. Miluko)	.10
Kun. A. Kaupo Laiškai	.50
Kun. Martynas Sederavičius ir Jo padėjėjai	.50
Kun. A. Miluko Darbuotė (1890-1930)	.50
Kun. Kazimieras Jaunius (Kun. A. Miluko)	.10
Kun. A. Staniukyno Laiškai	.50
Laisvosios Lietuvos Atlankytų (Pranaičių Julės)	2.50
Lietuvių Tautos Istorija. (Kun. A. Jusaičio)	.75
Lourdes'o Šv. P. Marijos Mėnuo (Pranaičių Julės)	.50
"Motinėls" Draugija (Kun. A. Miluko)	.50
Ne Mieste Laimė. (Pranaičių Julės vertimas)	1.00
Laiškai iš Ispanijos (Pranaičių Julės)	1.00
Petras Kriaučiušas (Kun. A. Miluko)	.15
"Spaudos Laisvės ir Amerikos Lietuvių Organizuotės Sukaktuvės" (Su daugybe iliustracijų ir doku- mentų fotografijų). Audeklo apdarais su aukso antspauda	6.00
Seinų Seminarija ir Lietuvos Aabuđimas	.30
Viešnagė Šeštokuose. (Pranaičių Julės)	2.00
Vyskupo Valančiaus Darbai (Kun. A. Miluko)	.50
"Žvaigždės" ir jos leidinių paminėjimas	.50
Gegužės m. 7 diena (Spaudos atgav. 30 m. sukaktuvėse)	50c.
30 m. Spaudą Atgavus (Aušros fotografijos)	2.50

ŽVAIGŽDĖS' KNYGYNE GAUNAMOS KNYGOS

Apeigos Rymo katalikų Bažnyčios. Lenkiškai parašė kun. J. Lunkevičius. Vertė Gerutis. Antra laida, 188 pusl.60
Antanukas. Apysaka B. Pruso. Vertė Selimas. Antra laida. 40 pusl.15
Algimantas arba Lietuviai 13-ame šimtmetyje. Istoriška apysaka Parašė Dr. V. Prietris. Penki tomai, 488 pusl.	2.50
Anima Villis. Marės Radzevičiūtės apysaka. Jono Montvilos vertimas. Antra laida, 162 pusl.75
Bajoro Vuošvis. Apysaka iš lietuvių gyvenimo. Parašė Jonas Kmitas. 63 pusl.15
Biurokratai. Apysaka iš paskutinių atsitikimų Lietuvoje. Parašė Jonas Kmitas. 79 pusl.25
Fabiolė arba Bažnyčia Katakumbose. Kardinolo Wiseman'o. Vertė Vytautas. 354 pusl.	1.00
Gyvačių Karalius ir kitos apysakėlės. Parašė Ksaveras Vanagėlis. 31 pusl.10
Iš kelionės po Europą ir Aziją. Parašė Pranaičių Julė. 380 pusl., 102 iliustracijos (paveikslai), audeklo apdarais	2.25
Skuros apdarais, paausotais kraštais	3.50
Iš daktaro pasakojimų. Rudens diena. Sulaukė. Parašė Šatrijos Ragana. 69 pusl.25
Išvakarės gret Lemano ežero. Parašė kun. M. Morauskis. Vertė Gerutis. 172 pusl.75
Išpažinties Istorija. Prancūziškai parašė kun. A. Guillois, vertė kun. A. M. Milukas. Antras leidimas 1916 m.50
Kova ties Žalgiriais. Istoriška drama keturiuose aktuose. Parašė Savasis (Dr. V. Pietaris). 31 pusl.25
Kunigo giminė. Parašė J. Gerutis. 68 pusl.20
Kaip Elziutė praleido Šv. Jono dieną. Parašė P. D. 63 pusl. ..	.20
Krasauninkas—Laižybos—Dievo žmonės. Parašė Ksaveras Vanagėlis. 28 pusl.10
Kun. Dr. M. Gustaičio, Du laiškų iš Kelionės05
Kun. Dr. M. Gustaitis.....	.5
Laisvės Metu. Apysaka iš paskutinių atsitikimų. Parašė Antanas 1908 m. 187 pusl.75
Laiškai iš Kelionės po Palestiną. Kaštai kun. Antano Miluko. 94 pusl.50

Užprašymus ir pinigus "ZVAIGŽDĖ" 3654 Richmond St.,
adresuokit: Philadelphia, Pa

ALP 2217

ŽVAIGŽDĖS' KNYGYNE GAUNAMOS KNYGOS

Lietuviškas Albumas. Dalis I. Istoriskos ir šiaip jau Lietuvos vietos. Parengė ir išleido kun. A. Milukas75
Lietuviškas Albumas. Dalis II. ir III. Lietuvos raštininkai, žymesni vyrai ir tipai. Parengė ir išleido kun. A. Milukas	1.50
Lietuviškos Pasakos. Spaudon parengė Dr. J. Basanavičius. 262 pusl.	2.00
Mercier Kardinolo gromata apie Patrijotizmą ir Išlaikymą05
Moterystė ir šeimyna. Iš vokiškos kalbos vertė J. Gerutis. 41 pusl	.50
Musų Socijolistai. Apysaka iš „Kudlamečio“ atsitikimų. Parašė Jonas Kmitas. 57 pusl.15
Melagių Dėdė. Vaizdelis iš Dzukų gyvenimo. Parašė Ksaveras Vanagėlis. 27 pusl.	10
Nekaltybė. Iš vokiško vertė J. Gerutis. 89 pusl.25
Ne Mieste Laimė. Prancuziškai parašė Pierre L'Ermite. Lietuviškai vertė Pranaičių Julė. 206 pusl.	1.00
Našlaičiai. Likimas tulos šeimynos. Vertė P. Str. 81 pusl.15
Pasikalbėjimas Giesmininko su Lietuva. Vyskupo A. Baranausko Eilės. Kaina05
Pasakyk Matušei, Agnieška, Ant Garlaivio. Tris Šatrijos Raganos apsakos.15
Pradžia ir išsiplėtimas Katalikų Tikėjimo. Parašė Vyskupas M. Valančius. 235 pusl.	1.00
Paklydėliai. Kun. J. Geručio. Antras leidimas.10
Pikta Dvasia. Latviškai parašė Rudolfas Blaumanis. Lietuviškai vertė Idlargas. 72 pusl.25
Patrimpo Laiškai. Kun. Miluko leidimas 1907 m.60
Šventųjų Gyvenimai. Skaitymai kiekvienai metų dienai. Su paveikslais. Spaudon parengė kun. A. Milukas. visi 4 tomai	3.50
Drutais audeklo apdarais	4.00
Skuros apdarais	5.00
Skuros apdarais, paauskuotais kraštais	5.50
Šiapus ir anapus grabo. Parašė J. Gerutis. 210 pusl.60
Sodžionių Teologija. Parašė J. Gerutis. Gražiausia lietuviška kalba šioje knygoje išdėstytas visas Katalikų Teologijos mokslas. 285 pusl.	1.00
Vaičiūčio Eilės. Su velionio plačia biografija ir paveikslu. 157 pusl.75

Užprašymus ir pinigus "ŽVAIGŽDĖ" 3654 Richmond St., Philadelphia, Pa. adresuokit:

Q. 199399